

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ
ΒΗΜΑ
ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ — ΕΚΔΟΤΗΣ

**ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α - ΤΗΛ. 236.547 - 221.316

ΑΘΗΝΑΙ



ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΔΙΗΜΕΡΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
Γραφεῖα : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΑ : 236.547 — 221.316

THE TEACHER'S
PROFESSIONAL TRIBUNE
Bi-monthly publication of the Greek
National Federation of Primary-
Teachers
Xenophodos 15a Athens - Greece

ΕΤΟΣ ΙΣΤ' — ΤΕΥΧΟΣ 2ον
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1968
Τιμή τεύχους Δραχ. 5
Συνδρομή διὰ τὰ μέλη Δραχ. 50

LA TRIBUNE PROFESSIONNELLE
DE L' INSTITUTEUR

Publication bimensuelle de la Fédé-
ration Grecque des Instituteurs.
Xenophodos rue 15a, Athènes - Grèce

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΤΑΞΗ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ

ΣΤΕΝΩΤΕΡΗ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ὑπὸ ΕΥΡΥΠΙΔΗ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγοῦ

Ἡ Σύνταξη Πατριδογνωστικῆ Ἀναγνωστικῆ
εἶναι ἡ πιὸ λεπτὴ καὶ ἡ πιὸ δύσκολη λογοτε-
χνικὴ ἐργασία.

Wilhelm Fronemann (1)

I

Ὅπως σὲ κάθε πραγματικὴ καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωση κρύβεται κάποια ἐλαφρὰ
ἀπόχρωση μυστικισμοῦ ἔτσι καὶ στὸ βάθος τῆς συντάξεως Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνω-
στικῶν βιβλίων, ὑπάρχει κάποια καλλιτεχνικὴ πνοή, σὰν ἓνα ἀξίωμα προσδιοριστικὸν
ποῦ παρεμποδίζει νὰ καρποφορήσουν αἱ διάφορες συνταγές, χωρὶς τὴν ἐπίδραση τῆς
καλλιτεχνικῆς πνοῆς.

1. Wilhelm Fronemann, Der Unterricht ohne Lesebuch, Leipzig 1926 σελ. 6.

Ἡ τέχνη ἢ συγγραφικὴ γύρω ἀπὸ τὰ σχολικὰ Ἀναγνωστικὰ ἀρχίζει ἐκεῖ ὅπου σταματοῦν οἱ συνταγές.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον ὁ γράφων βλέπει τὸν κόσμον, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον ἀντικατοπτρίζονται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τὰ γεγονότα, ἡ διάθεσις καὶ ἡ ἐμπνευσις, ἡ καλλιτεχνικὴ πνοὴ καὶ ἡ ψυχολογικὴ κατανόησις, ἡ γλωσσικὴ μόρφωσις καὶ τὸ Παιδαγωγικὸν βάθος, ὅλα αὐτὰ μεταξύ των καὶ τὸ καθένα χωριστὰ, φτιάχνουν κἄτι τι καινούργιο.

Πολλοὶ μπορεῖ νὰ ἔχουν τὸ τάλαντον τὸ λογοτεχνικόν, ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι ἄρκετόν γιὰ νὰ γίνουν ὁμιληταὶ στὴν παιδικὴ ψυχὴ, ὅπως ἐπίσης ἄλλοι ποὺ μπορεῖ νὰ συνδυάζουν ἴσως ἄλλα προσόντα, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴν λογοτεχνικὴν πνοήν, δρίσκονται καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν σειρά τους στὴν ἴδια μοῖρα μὲ τοὺς πρώτους.

Συνεπῶς:

Ἐὰν ἀναχωρήσωμε ἀπὸ τὴν γενικώτατη αὐτὴ Παιδαγωγικὴ ἀρχὴ καὶ προϋπόθεσιν καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν ὅτι τὸ Ἀναγνωστικὸν βιβλίον — ὅπως ὑποστηρίζει καὶ ὁ Γκαϊτε — πρέπει νὰ εἶναι ἓνα ἄφθογον λογοτέχνημα, θὰ καταλήξωμε σὲ χρήσιμα γιὰ τὸ θέμα μας συμπεράσματα.

II

Ἐν πρώτοις:

Πρέπει νὰ τοικοθῇ καὶ νὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι κάθε δημιουργικὴ πνευματικὴ ἐργασία καὶ μάλιστα καλλιτεχνικὴ καὶ πρωτοτύπου μορφῆς στηρίζεται σὲ τρεῖς διάφορες μεταξύ των ἐνέργειες, δηλαδή:

- 1) Στὴν δημιουργικὴ ἢ ποιητικὴ, ὑπὸ τὴν στενωτέραν τῆς λέξεως σημασίαν,
- 2) Στὴν τεχνικὴ, καὶ
- 3) Στὴν πνευματικὴ.

Ἡ πρώτη εἶναι ἡ συνταμωτέρα, γιατί μιά γνώμη, μιά σκέψις πρωτότυπη μπορεῖ γιὰ μιά στιγμὴ νὰ αἰχμαλωτίσῃ ἀκαριαίως τὴν καρδιά μας, ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι ἄρκετόν. ἐφόσον ἡ ἰδέα αὐτὴ δὲν θὰ πάρῃ μορφήν.

Ἡ σύλληψις ἰδεῶν θὰ παραμείνῃ πάντοτε κἄτι τι μυστικόν, καὶ τὸ πρόβλημα τῆς προσελύσεως γενικά τῶν νέων ἰδεῶν, εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ βαθειὰ αἰνίγματα τῆς πνευματικῆς καθόλου ζωῆς.

Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐνδιαφέρει τὸ θέμα μας τόσον ὅσον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἰδέα ἢ ὁποία μὲ τὴν ἀστραπιαίαν εἰσβολὴν τῆς ἡχμαλώτισε τὴν καρδιά καὶ τὸν νοῦν μας, κεντρίζει καὶ τὴν θέλησίν μας πρὸς δημιουργίαν. (1)

Γι' αὐτό:

Μία καθημερινὴ ἐπίζησις, μία θύμησις μας, ἓνα μηδαμινὸν πρᾶγμα ὑπὸ ἄλλας συνθήκας καὶ περιστάσεις, μᾶς παρουσιάζεται στίς στιγμὲς τῆς δημιουργικῆς μας ἐργασίας ὑπὸ ἐντελῶς νέον φῶς, καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιον βλέπαμεν ἐκ νέου μὲ ἄλλα μάτια, δὲν μᾶς τὸ προμηθεύει ἡ ἀπλὴ χρησιμοποίησις τῶν λέξεων, ἀλλ' εἶναι μιά ἀποκάλυψις ποὺ μᾶς παρουσιάζει ἡ οὐσία τῶν ἀντικειμένων.

Ἔτσι:

Προπαρσκευάζεται τὸ δεύτερον στάδιον, δηλαδή τὸ τεχνικόν σὰν κἄποια διαμόρφωσις καλλιτεχνικὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ὑποχωρεῖ ἡ καρδιά καὶ ὑπερτερεῖ τὸ λογικόν.

Κατὰ ταῦτα:

Παιδαγωγικὴ ἰδέα — ὅπως ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ σύνταξις Πατριδογνωστικῆς Ἀναγνωστικῆς — ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὸν συντάκτην των — ὡς πρὸς τὸ τεχνικόν μέρος — νὰ εἶναι οὗτος καλλιτέχνης λέξεων καὶ διαμορφωτὴς συνάμα, γιατί μονάχα ἡ μετουσίωσις τῶν ἰδεῶν σὲ κἄτι τι ζωντανὸ νὰ συναρπάξῃ τὴν καρδιά καὶ τὸ μυαλὸ τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν καταλλήλων λέξεων, μονάχα αὐτὸ μπορεῖ νὰ δείξῃ, πόσον δύσκολος ἀλλὰ καὶ πόσον ἀπαραίτητος εἶναι ὁ συνδυασμὸς τῶν ὡς ἄνω προϋποθέσεων.

1. Scharrelmann, Die Technik des Schilderns und Erzählens, Hamburg, 1923 σελ. 8

Παράλληλα δεθείως πρὸς τὴν δεύτερη αὐτὴ τεχνικὴ ἐνέργεια βαίνει καὶ ἡ τρίτη, δηλαδὴ ἡ Πρακτικὴ, ἡ ὁποία προσαρμόζει τὰς γόνιμες ἰδέες πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐκάστοτε πνευματικῆς βαθμίδος τῶν μαθητῶν, σεβασμένη ἔτσι, ἕνα βασικὸν νόμον τῆς μορφώσεως, δηλαδὴ τὸ παιδαγωγικὸν ἀξίωμα τῆς Ἀτομικότητος (1).

Στὸν παλὸν τύπο τῶν Ἀναγνωστικῶν ἐκτίθενται ἀπλῶς τὰ γεγονότα καὶ ἡ περιγραφὴ ἢ ἡ διήγησις δὲν φέρει τὸν χαρακτήρα μιᾶς καλλιτεχνικῆς διαμορφώσεως διαρθρώσεως, ἡ ὁποία θὰ ἀναγκάσει τὸ παιδί νὰ ξαναζήσῃ μέσα τοῦ ἑνα γεγονότος ἢ μίαν σιανδρόποτε κατάστασιν.

Μιὰ τέτοια ὁμῶς διαμόρφωσις τοῦ ὕλικου εἶναι ἐργασία ἡ ὁποία ἐνῶ δὲν ξεχωρίζει εἰς τὸ βάθος τῆς ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τοῦ καλλιτέχνου, ἡ τοῦ ποιητοῦ χρειάζεται παρὰ ἄλλα καὶ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Παιδαγωγοῦ καὶ ἐπὶ πλέον:

Καὶ ἕνα μεγάλο χρονικὸ ὄριο γιὰ ἐλεύθερο πειραματισμὸν μὲ τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ γιὰ τὰ ὁποία προορίζεται τὸ ὕλικόν τοῦ Ἀναγνωστικοῦ.

Ἐπὶ παραδείγματι:

Ἐνα Ἀναγνωστικὸν δὲν θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς Πατριδογνωστικόν, ἐπεὶδὴ θὰ περιλαμβάνει μονάχα εἰκόνες καλλιτεχνικῆς ἀπὸ τὴν Στενωτέρῃ Πατρίδα τῶν παιδιῶν, καθὼς καὶ περιγραφές πού ἀναφέρονται στὴν ἱστορίαν τῆς Στενωτέρας Πατρίδος.

Κάποιος μάλιστα Γερμανὸς Παιδαγωγὸς ἀπεκάλεσε τὸν τύπον τῶν παλαιῶν Γερμανικῶν Ἀναγνωστικῶν, ὡς: «μίαν ἀπαστράπτουσαν ἀνοησίαν, διατυπωμένην εἰς ἀπταιστον Γερμανικὴν γλῶσσαν». (2)

Κατὰ ταῦτα:

Τὸ ζήτημα τῆς ἐμφυχώσεως τοῦ ὕλικου κατὰ τὴν περιγραφὴν, ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν Παιδαγωγικὴν προϋπόθεσιν τῆς τεχνικῆς ἀπόψεως.

Καὶ γεννᾶται ἤδη τὸ εὖλογον ἐρώτημα: Πῶς μπορεῖ ὁ συντάκτης τῶν συγχρονισμένων σχολικῶν Ἀναγνωστικῶν νὰ διαμορφώσῃ τὸ ὕλικόν, ὥστε νὰ ἔχει τοῦτο βαθειὰν καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐπίδρασιν μορφωτικὴν καὶ ψυχικὴν τῶν παιδιῶν;

Ἀπαντῶμεν:

Ἡ δυνατότης αὐτὴ θὰ ἦτανε πραγματοποιήσιμος, μονάχα σὲ μία ἀτμόσφαιρα συνεχοῦς καὶ ἀδιακόπου ἐργασίας καὶ συνεργασίας πολλῶν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν μιᾶς παιδαγωγικῆς προσωπικότητος γιὰτὶ μονάχα σὲ μιὰ τέτοια ἀτμόσφαιραν, Παιδαγωγικὴν χαρὰς πρὸς ἐργασίαν καὶ πειραματισμόν, ξαναδρίσκει καὶ τὸ πνεῦμα πηγὴς ἐμπνεύσεως καὶ δημιουργικότητος.

Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ ἀπώτερος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον ὑπεστηρίξαμε πρὸ πολλοῦ τὴν ἰδρυσιν καὶ λειτουργίαν διδασκαλικῶν ὁμάδων ἐργασίας καὶ συνεργασίας ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν Παιδαγωγῶν.

Μονάχα δὲ ἀπὸ τέτοιους πυρῆνας παιδαγωγικῆς ἐργασίας μπορεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς καὶ ἡ δυσχερεστάτη μορφή τῆς συντάξεως Πατριδογνωστικοῦ Ἀναγνωστικοῦ.

III

Ὁ Παιδαγωγὸς Scharrelmann δίδει μερικὲς νύξεις, σὰν ἕνα εἶδος ἀπαντήσεως εἰς τὸ ἐρώτημα πού ἐτέθη ἀνωτέρω, δηλαδὴ:

Κατὰ ποῖον τρόπον μπορεῖ νὰ ἐμφυχωθῇ τὸ ὕλικόν γιὰ νὰ ἔχει ἐπίδρασιν μορφωτικὴν.

Κατὰ τὸν ὡς ἄνω δὲ διάστημα Παιδαγωγὸν πρέπει, ἐν πρώτοις, ἡ ἐπεξεργασία τοῦ ὕλικου νὰ γίνῃ σύμφωνα μὲ τὴν παιδικὴν προσπτικὴν, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ παιδικὲς ἀπόψεις, εἶναι βασικά διαφορὰ ἀπὸ τὰς πραγματικὰς καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς.

1. Εὐρ. Σούρλα, Τὸ παιδαγωγικὸν ἀξίωμα τῆς ἀτομικότητος. Ἐκπαιδευτικὰ Χρονικά...
.. Scharrelmann, Die Technik des Schilderns und Erzählens, Hamburg, 1923, σελ. 10.

Τὸ παιδί δηλαδή, θέλει νὰ βλέπει τὸ καινούργιο ὕλικὸ σάν μία ἐνότητα καὶ νὰ τὸ ἐρμηνεύει σάν ἓνα ἀπηρτισμένον ὅλον.

Περαιτέρω:

Πρέπει κατὰ τὴν ἀπεικόνισιν νὰ ἐξασφαλισθῇ κάποια σχετικὴ πλαστικότητα, μὲ τὴν ὁποίαν δὲν ἐννοοῦμεν δεδαίως τὴν ἀπλὴν ἐποπτικότητα κατὰ τὴν περιγραφὴν.

Ἐπίσης:

Ἡ χρῆσις τοῦ διαλόγου εἶναι ἓνα μέσον δραστακὸν καὶ ζωντανεύει τὴν περιγραφὴν, ἐκεῖνο ὅμως ποῦ πρέπει νὰ μὴ λησιμονεῖται κυρίως στὶς περιγραφὰς ἢ διηγήσεις, εἶναι τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον στὴν γενικώτατη παιδαγωγικὴν τοῦ ἔννοιαν.

Κατ' ἀρχήν:

Τὸ παιδί δὲν δείχνει διαφέρον γιὰ τὸ καθαρῶς πραγματικόν.

Τὸ παιδί θέλει νὰ βλέπει Ζωὴν καὶ νὰ ἐρμηνεύει Ζωὴν.

Ἐνα κομμάτι ὅμως Ζωῆς εἶναι πάντοτε ἓνας στενὸς σύνδεσμος καὶ ἓνας κρίκος τοῦ ἀνθρώπινου καὶ τοῦ πραγματικοῦ, ἀκριβῶς δὲ ἡ ἀφύπνισις τοῦ διαφέροντος τοῦ παιδιοῦ γύρω ἀπὸ τὸ πραγματικόν ἐξασφαλίζεται μονάχα ἐφόσον θὰ προηγηθῇ εἰς τὴν συνείδησίν του ἡ ἐπίζησις τοῦ ἀνθρώπινου.

Γενικά δέ:

Ἡ διαμόρφωσις μιᾶς διηγήσεως — ἐφόσον δὲν πρόκειται περὶ ἀπλῆς περιγραφῆς πραγμάτων ἢ συμβάντων, ἀλλὰ περὶ ἀπεικονίσεων, τῆς ἐσωτερικῆς ἐξελίξεως ἑνὸς περιγραφομένου προσώπου — ἀποτελεῖ πάντοτε δύσκολον ἐγχείρημα, γιὰ τὸν ἀπώτερον ἀκριβὲς σκοπὸν καὶ τὴν βαθύτερη σημασίαν τῆς διηγήσεως ἀποτελεῖ ἡ ἐποπτικὴ περιγραφὴ τῶν ἐσωτερικῶν ψυχικῶν μεταπτώσεων ἑνὸς ἀτόμου, ἡ ὁποία τίς περισσότερες φορές προσδιορίζεται ἀπὸ ἐξωτερικὰ γεγονότα.

Ἐν τέλει:

Ὡς κριτήριον τῆς ἐπιτυχίας — κατὰ τὸν Παιδαγωγὸν Linde (1) θὰ παραμείνει ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀναγνώσεως τοῦ περιγραφέντος ἐν σχέσει μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ.

Μὲ ἄλλα λόγια:

Ὁ Συντάκτης τῶν Ἀναγνωστικῶν καὶ ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ ἔχουν ὡς πρότυπον τὴν πλαστικὴν διαμορφωτικὴν δύναμιν τοῦ ποιητοῦ.

Ὁ ποιητὴς δὲ καὶ ὁ καλλιτέχνης λογογράφος ποῦ διαμορφώνει ἓνα κομμάτι Ζωῆς, δὲν παρουσιάζει τὸ καθολικόν καὶ τὸ ἀφηρημένον — ὅπως κάμνει ὁ Ἐπιστήμων — ἀλλὰ τὸ ἰδιαίτερον, τὸ ἐποπτικόν καὶ τὸ ἀτομικόν.

Ὁ ποιητὴς παρατεῖται παράλληλα καὶ ἀπὸ τὴν δημιουργίαν χασμαίων.

Ἡ δὲ ἐνότης πρὸς τὴν ὁποίαν τείνει, δὲν ἐρμηνεύεται διὰ τῆς λογικῆς σκέψεως, ἀλλὰ προσδιορίζεται διὰ τοῦ συναισθήματος, γι' αὐτὸ καὶ ἡ τέχνη τῆς ποιητικῆς διαμορφώσεως στηρίζεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς ἀτομικῆς ἐκείνης ἐνότητος ἡ ὁποία κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν δημιουργικὴν προσωπικότητα.

Μὲ ἄλλα λόγια:

Ὁ δημιουργικὸς συντάκτης συγχρονισμένων Ἀναγνωστικῶν πρέπει νὰ διαθέτει παρομοίαν δύναμιν ἐπὶ πλέον δέ, πρέπει νὰ εἶναι σὲ θέση — μέσα στὴν ποικιλίαν τῶν τεμαχίων ποῦ διάλεξε — νὰ ἐπιφέρει μίαν ὀρισμένην ἐνότητα καὶ μίαν ἐσωτερικὴν συνθετικότητα, πέραν τῆς ἀπλῆς καλλιτεχνικῆς μορφῆς.

Ἔτσι:

Ἡ ἀπαίτησις ἡ ὁποία διετυπώθη ἀρχικὰ ἀνωτέρω — ὅτι δηλαδή τὸ Ἀναγνωστικόν πρέπει νὰ εἶναι ἓνα ἄψογον λογοτέχνημα — διατηρεῖ πλήρως τὸ κύρος τῆς.

II

Καὶ γεννᾶται ἤδη τὸ ἀμείλικτον ἐρώτημα: Ποιὰ ἦτανε ἀρὰ γε ἡ μορφή τοῦ Ἀ-

1. Ernst Linde, Der Darstellende Unterricht, Leipzig 1919 σελ. 125.

ναγνωστικού βιβλίου, στην δική μας πραγματικότητα εις τὸ παρελθόν;

Ποιά θὰ εἶναι ἴσως εἰς τὸ μέλλον;

Μία ἀναδρομὴ θεθαίως εἰς τὸ παρελθόν καὶ ἀδραμερέστατον σκισμάρισμα τῆς ἐξελικτικῆς μορφῆς τοῦ Ἀναγνωστικοῦ συντείνει πάντοτε στὴν βαθύτερη κατανόηση καὶ στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ θέματος ἐπὶ τὸ παιδαγωγικώτερον.

Συνεπῶς:

Ἐὰν ἐπιχειρήσαμε νὰ προσδιορίσουμε τίς φάσεις σχετικὰ μὲ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἀναγνωστικοῦ βιβλίου στὴν δικήν μας πραγματικότητα, θὰ μπορούσαμε *grossomodo* νὰ ποῦμε πῶς:

Μετεπηρόθησαμε ἀπὸ τὸ φαλτήρι καὶ τὴν Ὀκτώηχον εἰς τὸν Γεροστάθην τοῦ Λέοντος Μελά (1), ἕνα ἀντιπροσωπευτικὸν δηλονότι τύπον Ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, μὲ τὸ ὁποῖον ἐξεπαιδεύθη γενεὰ ὁλόκληρος Ἑλληνοπαίδων, καὶ ἔκτοτε μιλοῦμε περὶ ἑνὸς σταθμοῦ στὰ Ἀναγνωστικά μας βιβλία, μὲ τὰ «Ψηλά βουνά» τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου.

Ἐὰν ὁμως ὁ τελευταῖος κύτος σταθμὸς ἀποτελεῖ καὶ τὴν πραγματικὴν παιδαγωγικὴν μορφήν τοῦ Ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, καὶ ἐὰν ἡ στροφή αὐτὴ ἔγινε ὑπὸ τὸ πρίσμα παιδαγωγικῶν ἰδεωδῶν καὶ ρευμάτων παιδαγωγικῶν, ἢ ἀντιθέτως ἡ φαινομενικὴ ἐξέλιξις εἶναι ζήτημα μονάχα μορφῆς, αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ καταδειχθῇ, ἐὰν εἴχαμε ὑπ' ὄψιν τίς φάσεις ποὺ διήνυσεν καὶ ἀλλαχοῦ (2) ἡ ἰδέα τοῦ Ἀναγνωστικοῦ βιβλίου.

Πάντως:

Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τίς διαφορὰς φάσεις καὶ μορφές ποὺ πέρασε τὸ Ἀναγνωστικὸν βιβλίον πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης, ἐὰν τὸ παιδί πρέπει νὰ διατηρήσῃ κάποιαν σχέσιν καὶ κάποιον βαθύτερον σύνδεσμον μὲ τὸ βιβλίον, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ συνάψῃ ἀπὸ τὴν μικρὴν τοῦ ἡλικία γνωριμίαν μὲ βιβλία τὴν ὁποίαν τὸ περιεχόμενον βρίσκειται πλησιέστατα πρὸς τὰς ἐπιζητήσεις του, τέτοια δὲ βιβλία δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλα παρὰ τὰ Πατριδογνωστικά βιβλία ἢ τὰ Ἀναγνωστικά τῆς Στενωτέρας Πατρίδος, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν ὡς μορφωτικὸν ὕλικὸν κάθε τι ὠραῖο καὶ ἄξιο ποὺ θὰ μπορούσε νὰ καταστῇ ἀντικείμενον μαθήσεως ἐκ μέρους τῶν παιδιῶν, κάθε τι δηλαδή τὸ ὁποῖον τὸ παιδί θέλει νὰ διαβάσῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ. (3)

Συγγραφὴ ὁμως τέτοιων βιβλίων τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν πιὸ λεπτὴ καὶ τὴν πιὸ δύσκολη λογοτεχνικὴ ἐργασία προϋποθέτει δασκάλους ὠπλισμένους μὲ ποιητικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ψυχὴ, γνώστης βαθεῖς τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ παιδιοῦ στὰ διάφορα στάδια τῆς ἡλικίας τῶν καὶ ὠπλισμένους παράλληλα καὶ μὲ μὰ βαθεῖα παιδαγωγικὴ συγκρότησιν.

Γιὰ τὴν μορφήν δηλαδή τῆς συγγραφῆς τοῦ Πατριδογνωστικοῦ βιβλίου, δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀπλὴ διαμορφωτικὴ καὶ πλαστικὴ τέχνη τοῦ συγγράφοντος, οὔτε ἐπίσης ἡ ἀπλὴ τέχνη τῆς ζωντανῆς περιγραφῆς, ἀλλὰ ὅλα τὰ παραπάνω μαζὺ καὶ πέραν τούτων κάτι τι ξεχωριστό, ποὺ νὰ προσδιορίζεται καὶ ἀπὸ ἄλλους παιδαγωγικοὺς καὶ ψυχολογικοὺς παράγοντες.

Μὲ ἄλλα λόγια.

Πρωτοπόρος γύρω ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς συνθέσεως καὶ προβολῆς τῶν ἐπιζητήσεων μπορεῖ νὰ εἶναι μονάχα ἐκεῖνος ποὺ ἔχει διαφυλάξῃ κατὰ τέτοιον τρόπον ἀνοχτὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του, ὥστε νὰ βλέπει ὅλα τὰ ἀντικείμενα ἐκ νέου καὶ νουόργια, νὰ χαί-

1. Σπ. Στουραΐτου, Ὁ Λέων Μελάς, τὸ ἐθνικὸν καὶ παιδαγωγικὸν ἔργον αὐτοῦ. Ἀθῆνα¹ 1924 σελ. 19-29.

2. Fröemann, Der Unterricht ohne Lesebuch, Leipzig σελ. 8.

᾽Ωσαύτως:

W. Albert, Das Lesebuch im geschlossenen Unterricht, Leipzig 1923 σελ. 41.

Pöschl, Die drifte Schulstufe Graz, 1929.

3. Gansberg, Kinderheimat. Leipzig 1926.

ρεται γι' αυτό και την χαρά του να την μεταδίδει ώστε να την επιζήσουν και τα παιδιά.

Πρωτοπόρος επαναλαμβάνομεν, μπορεί να είναι εκείνος που εγκλείει την καλλιτεχνικήν προδιάθεσιν να ιδῇ τὰ ἀντικείμενα τῆς Στενώτερης Πατρίδος, ὅπως πρέπει νὰ τὰ ἰδοῦν τὰ παιδιά, μὲ σκοπὸ ἀπώτερο νὰ μπορέσουν νὰ τὰ ἀγαπήσουν συνειδητά.

Πρότυπο τέτοιας πνοῆς εἶναι τὸ μοναδικὸ ἴσως στὴν παγκόσμια λογοτεχνία Πατριδογνωστικὸν Ἀναγνωστικὸν τῆς διασήμευ Σουηδοῦ: Σέλμας Λάγκερλεφ. (1)

Ἡ φιλολογικὴ αὐτὴ δόξα τοῦ Borra, ποὺ ἀπέθανε στὰ 1940 σὲ ἡλικίαν 84 ἐτῶν, τιμηθεῖσα ἐν τῷ μεταξύ καὶ μὲ τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν ποιητικὴν τῆς συλλογὴν, ἔλαβε ἀφορμὴν πρὸς συγγραφὴν τοῦ ἔργου τῆς τοῦ τίτλου Φορημένου:

«Ταξείδια ὀνειρώδη τοῦ Nils Holgersons μὲ τίς ἀγριόπαπιες»
ἀπὸ τὸ κάτωθι περιστατικόν.

Τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας στὴ Σουηδία ἔκαμε μιὰ προκήρυξη γιὰ τὴν συγγραφὴν ἑνὸς Ἀναγνωστικοῦ βιβλίου ποὺ θὰ προωριζότανε γιὰ τὰ παιδιά τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ τελείως Πατριδογνωστικῆς φύσεως.

Παράλληλα ἀνέθεσε τὴν συγγραφὴν καὶ στὴν διάσημον ποιήτριαν τῆς χώρας — τὴν Selma Lagerlöf — ἀλλὰ μὲ τὸν ὅρον πῶς τὸ Ἀναγνωστικὸν αὐτὸ βιβλίον θὰ περιεῖχε ἀληθινὰς ἱστορίας γύρω ἀπὸ τὴν Ζωὴν, τίποτε δὲ τὸ ψεύτικον ἢ φανταστικόν, ποὺ μὲ λίγα λόγια πῶς θάπρεπε τὸ βιβλίον αὐτὸ νὰ εἶναι καλλιτεχνικὸ καὶ διδακτικόν.

Ἡ ποιήτρια ποὺ ἦτανε συνηθισμένη νὰ γράφει ἱστορίες καὶ παραμύθια, ἄρχισε νὰ σκέπτεται γύρω ἀπὸ τὸ καινούργιον θέμα τῆς καὶ ἡ σκέψις τῆς βάσταξε ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα ἕως τὸ Φθινόπωρον, χωρὶς νὰ μπορεῖ οὔτε μιὰ πρόταση νὰ γράφει, γιὰτὶ τῆς ἔλειπε ἡ ἔμπνευση.

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ξαναγύρισε στὸ χωριὸ τῆς στὴ Στενώτερη Πατρίδα τῆς — ὅπου ὡς κοριτσάκι μὲ, κοντὴ ποδίτσα καὶ μὲ ξέπλεγα ξανθὰ μαλλάκια εἶχε ζήσει τὰ ἰωραῖα παιδικὰ τῆς χρόνια, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐπειδὴ εἶχε ἀπομακρυνθῇ πρόωρα ἔμοιαζε σὰν ξένη, κατὰ τίς πρῶτες ἡμέρες τῆς ἐπανόδου τῆς.

Διασχίζοντες ὅμως τὴν ἔκτασιν τῆς Στενώτερης Πατρίδος τῆς, ἄλλοτε ὀνειροπολοῦσα τὰ περασμένα τῆς καὶ ἄλλοτε διατρέχουσα περὶ τίς γύρω ἐκτάσεις ἄρχισε ἔξαφνα νὰ ἀφυπνίζεται ἡ ἔμπνευσις τῆς, καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα ἐκείνη τῶν πρώτων ἀλησμόνητων ἐπιζητήσεων τῆς ἄρχισε νὰ τῆς ὑπαγορεύει τί ἔπρεπε νὰ γράφει.

Ἔτσι:

Ἦλθεν εἰς φῶς τὸ Ἀναγνωστικὸν τῆς ἐκεῖνο βιβλίον ποὺ φέρει τὸν τίτλον:

«Τὰ ταξείδια τοῦ Nils Holgersons μὲ τίς ἀγριόπαπιες».

Εἰς τὸ ἀπαραμίλλου δὲ τέχνης αὐτὸ βιβλίον τῆς ἐπιζητῇ ὁ ἀναγνώστης ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν Στενώτερη Πατρίδα τῆς ποιητρίας, διαθέζει δηλαδὴ ὁ ἀναγνώστης ἕνα βιβλίον εἰς τὸ ὁποῖον ἱστορία τῆς Στενώτερης Πατρίδος τῆς θρύλοι παραδόσεις καὶ τοπεῖον, παρελαύνουν ὅλα σὲ μιὰ ὑπέροχην λογοτεχνικὴ σύνθεσιν.

Μὲ ἄλλα λόγια:

Τὸ βιβλίον τῆς Σέλμας Λάγκερλεφ εἶναι ἕνα μοναδικὸ καὶ ἑξοχὸ παράδειγμα γύρω ἀπὸ τὴν Πατριδογνωστικὴν Ἀγωγὴν καὶ τὴν χαρὰν ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν ἐπίζησιν τῶν ἀξιών τῆς Στενώτερης Πατρίδος.

Εἶναι ἕνα βιβλίον ποὺ συνδυάζει παράλληλα καὶ Ἀγωγὴν πρὸς ἠθικὴν προσωπικότητα.

Εἶναι ἕνα βιβλίον ποὺ ἀσκεῖ ἐπίδρασιν στὴν παιδικὴ ψυχὴ, αἰχμαλωτίζουσα τὰ μυχαίτατα ταύτης.

Εἶναι ἕνα βιβλίον γιὰ τὸ ὁποῖον εὐχονται καὶ Εὐρωπαϊκῶν Χωρῶν Παιδαγωγοὶ νὰ ἀποκτοῦσαν ἀναλόγως καὶ γιὰ τὰ παιδιά τῆς Χώρας τῶν, μὲ τίς προϋποθέσεις τῆς ἑκασταχοῦ Στενωτέρας Πατρίδος.

1. Selma Lagerlöf, Nils Holgersons Wunderbare Reise mit den Wildgänsen.

Καὶ στὴν Γερμανίαν δὲ ἀκόμη — τὴν κοιτίδα αὐτὴν τῆς Γερμανικῆς Ἐπιστήμης — δὲν μπόρεσαν προπολεμικὰ νὰ ὑπερβάλουν τὴν χαρακτηριστικότητά τοῦ ἔργου τῆς Lagerlöf — οὔτε τὰ Πατριδογνωστικὰ Ἀναγνωστικά τοῦ Gansberg, οὔτε τὰ τοῦ Παιδαγωγοῦ Scharrelmann.

Δυστυχῶς ὅμως καὶ ἀπὸ τὸ ἄριστον αὐτὸ δείγμα Πατριδογνωστικοῦ βιβλίου μονάχα ἐρεθίσματα μποροῦμε νὰ ἀντλήσουμε, δεδομένου ὅτι ἡ διαμορφωτικὴ σύνθεσις τοῦ ὕλικου παραμένει σὰν καὶ πού δὲν ὀφείλεται σὲ ἀντιγραφή ἢ ἀπομίμησιν, ἀλλὰ μονάχα σὲ τέχνη προσωπικῆς ἐμπνεύσεως καὶ σὲ δύναμη λογοτεχνικῆς πνοῆς.

VI

Ἄς δοῦμε ὅμως τὴν ἀπόφειν καὶ Γερμανῶν Παιδαγωγῶν σχετικὰ μὲ προϋποθέσεις βασικῆς τῆς ιδέας τῶν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν

Οὕτω:

Ὁ Παιδαγωγὸς Ernst Linde(1) παρατηρεῖ πῶς μὲ τὰ Ἀναγνωστικά βιβλία πρέπει νὰ προσφέρουμε στὰ παιδιὰ κάθε τι πού πραγματικὰ εἶδαμε, σκεφθήκαμε, αἰσθανθήκαμε, ἐπέζησαμε καὶ ἀπολαύσαμε, κάθε τι δηλαδὴ πού βρίσκεται γιὰ τὸν καθένα πλησιέστερα πρὸς τὸν ψυχικόν του κόσμον καὶ κινεῖ τὸ θυμικόν του μέσα σὲ χαρὲς καὶ λύπες.

Ὁ ἰδρυτὴς τῆς Αἰσθητικῆς Ἀγωγῆς, ὁ Ernst Weber(2) παρατηρεῖ ἐπίσης πῶς τὸ διδακτικὸ ὕλικὸ πού ἀποτελεῖ τὴν ὕλην τῶν Ἀναγνωστικῶν, πρέπει νὰ ἀνυψωθῇ σὲ ὕλικόν Ζωῆς, πανταχοῦ δὲ ὅπου ὁ δάσκαλος συναντᾷ διδακτικόν ὕλικόν, πού σχετίζεται μὲ τὴν ἐξωτερικὴν σφαῖραν τῆς ἀνθρωπίνης Ζωῆς, πρέπει: — ἐὰν πρόκειται νὰ ἀφυπνίσῃ διαφέρον στοὺς μαθητὰς του — νὰ συνδέσῃ καὶ νὰ πλαστοουργήσῃ τὸ ὕλικόν αὐτὸ μὲ τὴν προοπτικὴν τῆς τέχνης καὶ μὲ τοῦ καλλιτέχνου τὴν πνοήν, γιατί μονάχα ἡ τέχνη φέρει εἰς φῶς μὲ καὶ καινούργια χτυπητὴν πραγματικότητα.

Καὶ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν καλλιτεχνικὴν ἀπεικόνισιν μὲ τὸ μέτρον τῆς παιδικότητος ἔχει ὡς βασικὴν προϋπόθεσιν καὶ ἡ τεχνικὴ πλευρὰ τῆς ιδέας τῶν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν.

VIII

Ἄς δοῦμε ὅμως τὴν παιδαγωγικὴν προϋπόθεσιν γύρω ἀπὸ τὴν σύνταξιν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν ἀπὸ τὴν Αὐστριακὴν προπολεμικὴν μεγαλειώδη ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμισιν.

Στὴν Αὐστρία προπολεμικὰ μὲ τὴν γνωστὴν στὸν ἐκπαιδευτικόν κόσμον τῆς Πατρίδος μας σχολικὴ μεταρρύθμιση, (3) ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πραγματικὴν ἀποθέωσιν τοῦ ἀξιώματος τῆς Στενώτερης Πατρίδος καὶ τοῦ στενοῦ ἐδαφικοῦ πολιτισμοῦ, ἡ σύνταξις Πατριδογνωστικῆς Ἀναγνωστικῆς πῆρε τὴν πιὸ ιδεώδη παιδαγωγικὴ λύσιν της.

Ὁ Δῆμος τῆς Βιέννης ἐπιστρατεύσας εἰδικούς Παιδαγωγούς καὶ καλλιτέχνας ἔφερεν εἰς φῶς τὰ κατάλληλα Πατριδογνωστικὰ Ἀναγνωστικά.

Δεδομένου δὲ ὅτι ἡ συλλογὴ τοῦ ὕλικου εἶχε γίνῃ ἀπὸ διδασκαλικὰς ομάδας ἐργασίας, τὸ μέτρον αὐτὸ ἐθεωρήθη πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἐφαρμοσθῇ κατ' ἀναλογίαν — ἐκτὸς τῆς πόλεως τῆς Βιέννης — καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν.

Ἐὰν ἡ συλλογὴ τοῦ ὕλικου — παρατηρεῖ ὁ διαπρεπὴς ἐκπαιδευτικὸς Pöschl (4) — ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ δημιουργικὰς διδασκαλικὰς ἐνώσεις τῆς ὑπαίθρου καὶ ἐὰν κατανεμη-

1. Ernst Linde, Der Darstellende Unterricht, Leipzig 1919 ἔκδοσις 3η σελ. 117.

2. Ernst Weber, Aestetik als grundwissenschaft Berlin 1926 ἔκδοσις 2α, σελ. 94—96.

3. Εὐρ. Σούρλα, Συγκεντρωτικὴ διδασκαλία καὶ νεώτερον πρόγραμμα, Ἀθήναι 1935 σελ. 4—120.

4. Pöschl, Die dritte Schulstufe Wien 1929 σελ. 68.

θῆ ἡ ὅλη ἀναλόγως τῶν βαθμίδων τῆς παιδικῆς ἡλικίας, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ συνταχθοῦν παρόμοια Πατριδογνωστικά Ἀναγνωστικά, ὅπως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προωρίζοντο γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου χώρας».

Γιὰ νὰ γίνῃ ὁμῶς πιστευτὸν πῶς μὴ τέτοια ἐργασία εἶναι εὐκόλος ἢ πῶς θὰ ἀπαιτήσῃ ὀλίγον χρονικὸν διάστημα, φέρομεν ὡς παράδειγμα τὰ κάτωθι:

Γιὰ τὰ Βιεννέζικα Πατριδογνωστικά Ἀναγνωστικά δούλεψαν οἱ καλύτεροι Παιδαγωγοὶ ἐπὶ πολλὰ χρόνια, καὶ ἀφοῦ εἶχεν ἐξασφαλισθῇ προηγουμένως ἡ σχολικὴ μεταρρυθμῖσις μὲ τὴν ἰδέαν τῆς Στενώτερης Πατρίδος ὡς ἰθύνοντος μορφωτικοῦ ἀξιώματος.

Ὁ διάσημος Παιδαγωγὸς Burger στὴν Βιέννην — ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν γενικὴν ἐποπτεῖαν τῆς ὅλης ἐργασίας γύρω ἀπὸ τὴν σύνταξιν τῶν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν — σὲ μὴ μακρὰ προφορικὴ συνομιλία πού εἶχε μαζὺ τοῦ ἡ ταπεινότητος μας κατὰ τὸν χρόνον τῶν σπουδῶν τῆς στὴν Βιέννην — ὁ Παιδαγωγὸς Burger — ἐπαναλαμβάνομεν — μᾶς ἐτόνισε πῶς κανένα ἄλλο ζήτημα δὲν ἀπησχόλησε σοβαρώτερα, ἀλλὰ καὶ δὲν ἱκανοποίησε σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ τοὺς μοχθήσαντες γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς σχολικῆς μεταρρυθμίσεως πού ἐγένετο στὴν βαθμίδα τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου μὲ κέντρον καὶ βάση τὴν ἰδέαν τῆς Στενώτερης Πατρίδος καὶ τοῦ στενοῦ ἐδαφικοῦ πολιτισμοῦ, ὅσον ἡ σύνταξις Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν, ἡ ὁποία ἀπήτησε μίαν μακροχρόνιον σκληρὰν καὶ κοπιώδη προεργασίαν καὶ ἐργασίαν.

ΓΙΙΙ

* Ἄλλο παράδειγμα, ἐπιβεβαιωτικὸν τῶν ὡς ἄνω ἀπόψεων.

Στὸ Salzburg τῆς Αὐστρίας μία ὁμάς δασκάλων, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Röschl, δούλεψε πέντε ὁλοκληρὰ χρόνια (1922-1927) γιὰ νὰ συντάξῃ τὸ Πατριδογνωστικὸν Ἀναγνωστικὸν τῆς περιοχῆς τῶν Αὐστριακῶν Ἀλπεων.

Ἰδοῦ συνεπῶς ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον προβάλλει ὡς πλέον ἢ ἀπαραίτητος ἡ λαογνωστικὴ ἐρευνὰ τῆς ἐκασταχοῦ Στενώτερης Πατρίδος καὶ τῶν ἐκασταχοῦ περιοχῶν τῆς Πατρίδος μας, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ ἀπώτερος λόγος γιὰ τὴν σύμπτυξιν διδασκαλικῶν ὁμάδων ἐργασίας ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῶν ἐκασταχοῦ Ἐπιθεωρητῶν τῆς πατρίδος μας, ἐὰν πρόκειται νὰ ἔλθουν κάποτε εἰς φῶς καὶ στὴν ἰδική μας ἐκπαιδευτικὴ πραγματικότητα, ὅχι μονάχα ἐπιβεβλημένη μορφή τῶν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ παιδαγωγικὴ χρησιμοποίησις τοῦ λαογνωστικοῦ πλάστου τῆς Ἑλλάδος μας.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν, πλέον ἢ χτυπητὰ παραδείγματα, ἔχομεν τὴν γνώμην πῶς διευκρινίζεται καθαρὰ καὶ ἑξάστερα ὁ μηχανισμὸς καὶ αἱ παιδαγωγικὲς ἐκεῖνες προϋποθέσεις τῆς προεργασίας καὶ τῆς ἐργασίας πού ἀπαιτοῦνται γύρω ἀπὸ τὴν σύνταξιν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν καὶ εἰς τὴν Πατρίδα μας.

Καὶ γιὰ νὰ ὁλοκληρώσομεν.

Ἡ Παιδαγωγικὴ κοσμοθεωρία τῆς ἰδέας τῆς Στενώτερης Πατρίδος στάθηκε ἕως σήμερα ὡς ἡ πιὸ ὑγιὲς πνευματικὴ τροφή γύρω ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς Μορφώσεως καὶ γύρω ἀπὸ τὴν καθόλου ὁργάνωσιν τῆς σχολικῆς μεταρρυθμίσεως ὅλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν.

Καὶ γιὰ νὰ ἐκφρασοῦμε, ἐπὶ τὸ παιδαγωγικώτερον.

Ἡ ἰδέα δηλαδὴ τῆς Στενώτερης Πατρίδος εἶναι ἀπαίτησις τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ ἰδέα τῆς Στενώτερης Πατρίδος — εἴτε τὸ θέλομεν, εἴτε ὅχι, εἶναι καὶ θὰ εἶναι:

Ὁ ἔρωσ μας καὶ ὁ Σταυρὸς μας

ΙΧ

Ἐτελειώσαμε

Πρὶν ἢ ὁμῶς τελειώσομε μὲ τὴν ἐλπίδα πού τρέφομεν μέσα μας πῶς αἱ περὶ συντά-

ξεως Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν ἐκτεθεῖσαι ἀπόψεις τῆς ταπεινότητός μας θὰ τύχουν ἐπιδοκιμασίας ἀπὸ τοὺς δημιουργικοὺς δασκάλους τῆς Πατρίδος μας καὶ πὼς θὰ ἔχουν κάποιαν ἀπήχησιν εἰς τὴν ὠραίαν διδασκαλικήν των ψυχὴν, πρὶν ἢ τονίζομεν, τελειώσομεν μὲ τὴν ὡς ἄνω ἐλπίδα μας, ἃς ἐπιτραπεί μία ἐπιβεβλημένη παρένθεσις γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῆς συντάξεως Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ταπεινότης μας δηύθυε τὸ Διδασκαλεῖον τῶν Γιαννίνων μὲ τὸν γνωστὸν παιδαγωγικὸν τῆς πειραματισμὸν.

Κατὰ τὴν περίοδον δηλονότι ἐκείνην τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας ποὺ ἐνεφάνισε τὸ Διδασκαλεῖον τῆς Ἑπειρωτικῆς πρωτευούσης, τὴν ταπεινότητά μας ἀπησχόλησε σοβαρῶς τὸ ζήτημα τῆς συντάξεως καὶ Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν, καὶ κατήρτισε πράγματι σχετικὴν διάγραμμα διαρθρώσεως Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων μὲ τὸν γενικὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον:

«Παλαιὰ καὶ Νέα Γιάννινα»

Κατήρτισε ομάδας ἐργασίας ἀπὸ τοὺς τελειοφοίτους τοῦ Διδασκαλείου γιὰ νὰ συλλέξουν τὸ ὕλικόν καὶ νὰ τὸ τακτοποιήσουν σύμφωνα μὲ τὸ διάγραμμα καὶ μὲ τίς λεπτομερεῖς ὁδηγίες ποὺ εἶχε συντάξει ἡ ταπεινότης μας σχετικὰ μὲ τὴν διάρθρωσιν τῶν ἐπὶ μέρους κεφαλαίων τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Ἀναγνωστικοῦ τῆς θρυλικῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων.

Παραθέτομεν τὸ διάγραμμα διαρθρώσεως τῶν γενικῶν γραμμῶν καὶ τῆς ὕλης τῶν ἐπὶ μέρους κεφαλαίων, ὅπως εἶχε συνταχθῇ ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μας κατὰ τὸ 1922 καὶ ἐν συνεχείᾳ σχέδιον διαρθρώσεως τῶν ἐπὶ μέρους κεφαλαίων.

A'

«Παλῆὰ καὶ Νέα Γιάννινα» Ἕνα Πατριδογνωστικὸ Ἀναγνωστικὸ γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς Γ' τάξεως

I

- 1) Συνάντησις ομάδος παιδιῶν (Μίμη - Πέτρου καὶ Δάφνης) στὸ ἄγαλμα τοῦ Μαβίλη (στὴν προκυμαία τῆς λίμνης).
- 2) Περίπατος στὴν προκυμαία
- 3) Μπροστὰ στὸ Κάστρο τῶν Γιαννίνων.
- 4) Συζήτησις καθ' ὁδὸν ἀπὸ κοινοῦ καὶ ὕστερα κατ' ἰδίαν στὸ σπίτι τοῦ θείου.

II

Στὸ σπίτι τοῦ θείου

- 1) Ρωτοῦν τὰ παιδιὰ τὸν θείον γιὰ τὸ Κάστρο τὸ Γιαννιώτικο
- 2) Διήγησις μερικῶν γεγονότων γύρω ἀπὸ τὰ παλαιὰ Γιάννινα
- 3) Ποιητικὴ παρεμβολή γιὰ τὸ Κάστρο καὶ τὰ παλαιὰ Γιάννινα
- 4) Ἱστορικὸν τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων (Ἡ Νεράϊδα τοῦ Κάστρου (Χρηστοδασίλης)
- 5) Συμφωνοῦν ὅλα τὰ παιδιὰ νὰ περιέλθουν τὰ Γιάννινα

III

Στὸ ἄγαλμα τῶν Μπιζανομάχων

- 1) Ἀγαλμα Μπιζανομάχων (Πλατεία Γιαννίνων)
- 2) Δημάρχειον Γιαννίνων
- 3) Μαρούτσειος Σχολή
- 4) Ἀγία Μαρίνα

- 5) Λιθαρίτσια — Παλάτι του Βελή
- 6) Μητρόπολις
- 7) Πλάτανος του Κατσαντώνη
- 8) Κουρμανιό — Πύλη Φρουρίου — (Τάφος Βοημούνδου) .

ΙΥ

Τὸ Φρούριον τῶν Γιαννίνων

- 1) Τζαμί Ἀσλάν - Πασᾶ
- 2) Θωμάς Πρελοῦμπος
- 3) Πύργος Δουσάν
- 4) Τάφος τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ
- 5) Παλάτια ἐρειπομένα τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ (Περιγραφή τῆς ὄνειρώδους χλιδῆς των)
- 6) Ἡλιόγερμα στὴ λίμνη τῆς Κυρά - Φροσύνης (Περιγραφή τῆς ὄνειρώδους θέας τῆς λίμνης ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Μιναρὲ τοῦ Ἀσλάν - Πασᾶ) .

Υ

Στὸ Νοσοκομεῖον Χαζητηκώστα

- 1) Ἅγιος Νικόλαος
- 2) Ζωσημαία Σχολή
- 3) Ὀρφανοτροφεῖον Γεωργίου Σχύρου
- 4) Οἰκία Τσακάλωφ
- 5) Ἀρχιμανδρεῖο
- 6) Τὰ δύο ἀδέρφια (θρύλοι)

ΥΙ

Ἐνα χειμωνιάτικο ἀπόγευμα στὸ σπίτι τοῦ θείου

- 1) Ὀμίχλη (Δὲν μποροῦν νὰ βροῦν ἔξω γιατί εἶναι ὀμίχλη πυκνὴ καὶ ἔτσι κάθονται καὶ συζητοῦν γιὰ τὰ παλῆὰ Γιάννινα)
- 2) Γύρω ἀπὸ τὸν φωτισμὸν ἄλλοτε καὶ τώρα στὰ Γιάννινα
- 3) Παλῆα ἤθη καὶ ἔθιμα (Γιαννιώτικοι θρύλοι, Γιαννιώτικες παραδόσεις)
- 4) Πῶς τὰ Γιάννινα ζοῦν στὴ θύμησιν τῶν γεροντοτέρων.

ΥΙΙ

Πῶς οἱ ποιηταὶ τραγούδησαν τὰ Γιάννινα

- 1) Βαλαωρίτης (ἐπέσανε τὰ Γιάννινα γλυκὰ νὰ κοιμηθοῦνε)
- 2) Βηλαράς
- 3) Ζαλοκώστας
- 4) Πελλερὲν — Σαλαμέγκας
- 5) Δροσίνης (Γιὰ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ)
- 6) Πῶς οἱ ξένοι περιηγηταὶ περιέγραψαν τὰ Γιάννινα (Κάτι τὰν παραμῦθι χαμένο μέσα στοῦ χρόνου τῇ ροή) .

ΥΙΙΙ

Ἀνοιξη καὶ Πασχαλιὰ

- (Ὅλα τὰ παιδιὰ στὸ σπίτι τῆς Δάφνης)
- 1) Ἑορτασμὸς τῆς Πασχαλιᾶς κατὰ τὰ κρατοῦντα ἔθιμα
 - 2) Ἀποχαιρετισμὸς τοῦ θείου

3) Ταξίδι πού επιχειροῦν τὰ παιδιὰ ἀνά τὴν Ἑπειρον γιὰ νὰ τὴν γνωρίσουν ἀπὸ κοντά.

(Αὐτὸ ἦτανε τὸ διάγραμμα τὸ συνταχθὲν ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μας κατὰ τὸ ἔτος 1933 σχετικὸ μὲ τὴν ὕλην τῶν ἐπὶ μέρους κεφαλαίων τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Ἀναγνωστικοῦ..

Παραλλήλως —

Τὸ ὡς ἄνω διάγραμμα συνώδευε καὶ ἓνα σχέδιον πρωταρχικῆς ἐμπνεύσεως σχετικὰ μὲ τὴν διάρθρωσιν τῆς ὕλης τῶν ὡς ἄνω κεφαλαίων

Ἰδοὺ τὸ δοθὲν ἐρέθισμα

Β'

Ἡ ἀγαπημένη μας λίμνη

(Ὁ τίτλος τοῦ πρώτου διηγήματος)

I

Ἦτανε Σάββατο.

Ὁ Μίμης, ὁ Πέτρος καὶ ἡ Δάφνη πήγαιναν μαζὺ ἀπὸ τὸ σχολεῖο στὸ σπίτι τους τὸ καθένα.

— Ὁ Μίμης: Ποῦ θὰ συναντηθοῦμε τὸ ἀπόγευμα;

— Πέτρος: Στὴν Πλατεῖα.

— Μίμης: Καὶ ὕστερα;

— Πέτρος: Πᾶμε στὴν λίμνη, σύμφωνοι;

— Πέτρος: Ἐσὺ, Δάφνη θὰ ἐρθῇς;

— Δάφνη: Μάλιστα, Σύμφωνοι; Ναί.

Ἔδωκαν τὰ χέρια καὶ ἀποχωριστήκανε.

II

Μίμης: Μαμά — σήμερα θὰ ἤθελα νὰ πηγαίνω μὲ τὸν Πέτρο στὸ φρούριο Ἐπιτρέπεται; Μὲ ἀφίνεις Μαμάκα μου;

Μαμά: Μάλιστα - Ἀλλὰ στίς 6 ἡ ὥρα θὰ εἶσαι στὸ σπίτι.

III

Συνάντηση στὴ λίμνη,

Μπαίνουν σὲ μιὰ θάρκα. Ἡ θεά τοῦ Κάστρου ἐγείρει συζητήσεις.

Πέτρος: Πότε λές νὰ εἶναι χτισμένο; κτλ. κτλ.

Γ'

Καὶ ὡς τρίτον ἐρέθισμα καὶ ἀπαραίτητος παιδαγωγικὴ προϋπόθεσις ἡ συλλογὴ: **Εἰκονογραφικοῦ ὕλικου** γιὰ τὴν σχετικὴν εἰκονογράφησιν τῶν ὡς ἄνω Κεφαλαίων τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Ἀναγνωστικοῦ.

Δ'

Ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν τοῦ περιεχομένου τῶν ἐπὶ μέρους κεφαλαίων τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Ἀναγνωστικοῦ ἡ ταπεινότης μας εἶχε κανονίσει τὴν ἐξῆς συνθετικὴν πορείαν.

1) Τὰς παρατηρήσεις τῶν ἐπὶ μέρους ομάδων τῶν τελειοφοίτων τοῦ Διδασκαλείου.

2) Τὰς παρατηρήσεις τῶν δασκάλων τοῦ Προτύπου τοῦ προσηρτημένου εἰς τὸ Διδασκαλεῖον.

3) Τὰς παρατηρήσεις τῶν δασκάλων τοῦ Προτύπου τοῦ προσηρτημένου εἰς τὸ Δι-
δασκαλεῖον.

4) Τὰ παρατηρήσεις τῶν ἰδίων τῶν παιδιῶν καὶ

5) Τὰς παρατηρήσεις τῆς ταπεινότητός μας.

Ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω δηλαδὴ Ποδαγόρειον Τετράστιδα θὰ συνετίθετο τὸ ὀριστικὸν
χείμενον τῶν ἐπὶ μέρους κεφαλαίων στὸ Πατριδογνωστικὸν Ἀναγνωστικόν.

Παραθέτομεν σχέδιον παρατηρήσεων τῆς ταπεινότητός μας.

II

Ὁδηγώντας ἓνα ἀπομεινόμερον τὴν τελευταία τάξη (ΣΤ') τοῦ Προτύπου τοῦ
προσηρτημένου εἰς τὸ Διδασκαλεῖον — ἀνεβήκαμε μὲ τὰ παιδάκια στὸ Τζαμί τοῦ
Ἀσλάν, στὸ Φρούριο τῶν Γιαννίνων καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ἐπάλξεων τοῦ Φρουρίου πα-
ρατηρούσαμε τὸ ἡλιόγεμα.

Τὰ παιδάκια κρατοῦσαν ὅλα Block καὶ τὸ μολιδάκι τους.

Τὰ προέτρεψα νὰ παρατηρήσουν — ὅσο ἦτανε μπορετὸ — χαρακτηρισμοὺς χρω-
μάτων στὴν λίμνη μὲ τὸ τριγύρω τοπεῖον καὶ νὰ καταγράψουν στὸ Block τους ὅτι θὰ
τοὺς ἔκαμνε ἐντύπωσιν.

Προέτρεπα δηλαδὴ τὰ παιδάκια νὰ βλέπουν, νὰ χαρακτηρίζουν καὶ νὰ καταγρά-
φουν στὸ Block τὶς παρατηρήσεις τους, μὲ τὴν δική τους γλωσσικὴ διατύπωση.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν θὰ ἔγραφαν στὸ Διδασκαλεῖο τὴν ἐκθέσιν τους τὸ καθένα, συμ-
βουλευόμενα, τὶς ἐπιζητήσεις καὶ τὶς παρατηρήσεις ποὺ εἶχαν καταγράψει στὸ σημειωμα-
τάριό τους.

Ἡ ταπεινότης μας κατέγραψε τὰ κάτωθι στὸ δικό της Block τὰ ὁποῖα θὰ πα-
ρεδίδοντο εἰς τὴν ὁμάδα τῶν τελειοφοίτων οὕτως ὥστε αἱ παρατηρήσεις τῆς ὁμάδος, αἱ
παρατηρήσεις τῶν διδασκόντων, αἱ ἐκθέσεις τῶν παιδιῶν καὶ τῆς ταπεινότητός μας,
αἱ παρατηρήσεις νὰ χρησιμεύσουν διὰ τὴν τελικὴν διάρθρωσιν τῶν κεφαλαίων τοῦ
Πατριδογνωστικοῦ Ἀναγνωστικοῦ, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸν τίτλον:

Ἡλιόγεμα στὴν λίμνη τῶν Γιαννίνων.

Ἴδου λοιπὸν τί εἶχον καταγράψει εἰς τὸ Block μου τὸ ἀπομεινόμερον ἐκεῖνο ποῦ
ὠδήγησα τὴν τάξιν στὸ Φρούριο γιὰ νὰ παρατηρήσει ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τοῦ Φρουρίου
καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Μιναρὲ τοῦ Ἀσλάν τὸ ἡλιόγεμα στὴν Παμιδέτιδα.

A'

Ὁ ἥλιος ποῦ γέρνει τώρα στὴ δύση του βγάζει φωτιὰς ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ σύννεφα
καὶ ἀπάνω στὴν ἡσυχὴ καὶ γαληνεμένη λίμνη τῆς Κυρα - Φροσύνης σπινθηροβολοῦν:
τὸ πορφυρὸ, τὸ κόκκινο καὶ τὸ κιτριμπαρένιο κίτρινο.

B'

Ἡ λίμνη καθρεφτίζει τὴν μορφὴν τοῦ ἡλίου ἕως τὴν στιγμὴν ποῦ ὁ σταχτογάλα-
νος βραδυνοῦ οὐρανοῦ τὸν κρύβει πίσω ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα.

Γ'

Τὸ καθρέφτισμα τῆς λίμνης εἶναι τώρα βαθὺ γαλανὸ καὶ τὰ νερά της κυλοῦν ἡ-
συχὰ καὶ ἀνάλαφρα.

Δ'

Σὰν ἓνα ἄσπρο κράσπεδο ἀγκαλιάζει ἡ λίμνη τὴν ἀκρογιαλιά καὶ τὰ κύματα ποῦ
χτυποῦσαν τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο, μοιάζουν σὰν τὰ πειραχτικὰ παιδιὰ.

Ε'

Ὁ ἥλιος ἀρχίζει σιγὰ σιγὰ νὰ βυθίζεται καὶ φαίνεται σὰν νὰ εἶναι βουτηγμένος ὥρες ὁλόκληρες στὰ νερά τῆς λίμνης.

ΣΤ'

Καὶ γιὰ τελευταία φορά πρὶν χαθῇ, ρίχνει ἐπάνω στὴν λίμνη — σὰν ἀποχαιρετιστήριο φιλὶ — μιὰ κόκκινη φλογισμένη ἔψη.

Ζ'

Αὕτῃ ἡ ἐπιθανάτιος εἰκόνα τοῦ ἡλίου ἐμοιαζε τὴν ὄρα ἐκείνη σὰν ἓναν κατακόκκινον τάπητα ποὺ μᾶς ἔρριχνε ὁ ἥλιος ἐπάνω στὰ νερά τῆς λίμνης, γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ περιπλανηθοῦμε ἐπάνω σ' αὐτόν.

Η'

Καὶ σὲ λίγο ἡ κατακόκκινη ἐκείνη σπῖθα τοῦ ἡλίου ἔσβυσε καὶ χάθηκε, καὶ ἀπομείναν μονάχα αἱ κόκκινες λωρίδες ἀπὸ τὰ σύννεφα φανερώνοντας πῶς ὁ πυρακτωμένος δίσκος τοῦ βυθίστηκε πιά στὰ νερά τῆς Παμβότιδος.

Σούρλας

Ε'

Καὶ αὐτὰ μὲν ἐλάμβανον χώραν μὲ τὰ παιδάκια τοῦ Προτύπου.

Προσωπικῶς ὁμως ἡ ταπειότης μας ἐν συνεργασία μὲ τὴς ὁμάδες τῶν τελειοφοίτων καὶ τῶν δασκάλων τοῦ Προτύπου, ἐπὶ δύο συνεχεῖς θερινές διακοπές, ἀρχίσαμε νὰ μελετοῦμε ἐπιτοπίως τὰ λείψανα τῶν ἱστορικῶν μνημείων ποὺ ὀρισκότανε ἐντὸς τοῦ Φρουρίου τῆς πόλεως, γιὰ νὰ ἀντλήσουμε ἐμπνεύσεις ὡς πρὸς τὴν λογοτεχνικὴν διάρθρωσιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ ὅλικοῦ, καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ὁμολογήσω καὶ τώρα — μέσα στοῦ διάβα τῶν δεκαετηρίδων ποὺ φέρει στὴν ἡμέρησίν μου τὴν Πατριδογνωστικὴν μας ἐκείνη ἐξόρμησιν, πῶς ἀρκετὰ εἶχε μιλήσει στὴν ψυχὴ μου ὁ ἄψυχος καὶ ἐρειπωμένος ἐκεῖνος κόσμος μιᾶς ἐποχῆς ποὺ συνδέεται καὶ μὲ προηγουμένους αἰῶνες, κατ' ἐξοχὴν ὁμως μὲ τὴν δράσιν τοῦ περιωνύμου Φαλάριδος τῆς Ἡπείρου, τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

Δυστυχῶς:

Ἡ προεργασία καὶ ἡ ἐργασία μας ἐκείνη ἀνεκόπη, λόγῳ τῆς ἀποχωρήσεώς μας ἀπὸ τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Διδασκαλείου.

Τὸ διάγραμμα ὁμως ἐκεῖνο τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Ἀναγνωστικοῦ, ποὺ ἐσχετίζετο μὲ τοὺς θρύλους καὶ τὴς παραδόσεις τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων, καθὼς καὶ τὸ τμήμα τοῦ ὅλικοῦ ποὺ εἶχε περισυλλεγῇ ἀπὸ τὴς ὁμάδες τῶν τελειοφοίτων τοῦ Διδασκαλείου καὶ ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μας καὶ τὸ ὅποῖον εὕρισκότανε στοῦ Ἀρχεῖον τοῦ Διδασκαλείου παρεδόθη εἰς τὴν διάδοχον Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν.

Ἡλπίζομεν, ἢ μᾶλλον ἤμεθα βέβαιοι ὅτι, ἐὰν δὲν ἀνεκόπτετο ἡ δημιουργικὴ, ἐκείνη προσπάθειά μας καὶ ἐὰν δὲν ἀπεχωροῦμεν ἐκ τοῦ Διδασκαλείου, ἐτρέφομεν ἐπαναλαμβάνων, τὴν ἐλπίδα, ἢ μᾶλλον ἤμεθα βέβαιοι, ὅτι μὲ συνεχὴ ἐξακολουθητικὴν ἐργασίαν τῶν τελειοφοίτων, τῶν δασκάλων τοῦ Προτύπου καὶ ὁλοκλήρου τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτευούσης, ὅστις μὲ χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμὸν ἔχει ἐπιδοκιμάσει τὴν ἰδέαν τῆς παιδαγωγικῆς ἐκείνης ἐξορμήσεώς μας, διὰ τῆς συνδρομῆς καὶ τοῦ Δήμιου τῶν Ἰωαννίνων δεδομένου ὅτι εἵχαμεν ἐξασφαλίσαι τὴν ὑπόσχεσιν περὶ οἰκονομικῆς συνδρομῆς διὰ τὴν ἐκδοσιν, ἐκ μέρους τοῦ τότε Δημάρχου, θὰ ἐφέρομεν — τονίζομεν — εἰς πέρας — τὴν σύνταξιν καὶ ἐκδοσιν τῶν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων.

Θὰ ἀπετέλει δὲ ἀντινομίαν τραγικὴν ἐὰν εἰς τὴν πόλιν τῶν Γιαννίνων, ὅπου τὸ Πατριδογνωστικὸν ἄξιωμα πῆρε τὴν πρὶν μεγαλειώδη του ἀποθέωσιν μὲ τὴν πεντάχρο-

νη δημιουργική εργασία και τὸν μοναδικὸν πειραματισμὸν τοῦ Διδασκαλείου (1929-1933) νὰ μὴ κατεβάλλετο φροντίς καὶ διὰ τὴν σύνταξιν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν

Αὐτὰ ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς συντάξεως Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ταπεινότης μας διηύθυνε τὸ Διδασκαλεῖον τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτεύουσας καὶ ἃς συγχωρηθῇ ἡ ἐπιβεβλημένη αὐτῇ διαφωτιστικὴ παρένθεσις. Καὶ γιὰ νὰ τελειώσῃμεν.

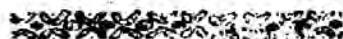
X

Ἐπιβάλλεται μία ἐξόρμησις ὅλων τῶν δημιουργικῶν καὶ ἐμπνευσμένων διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν τῆς Ἑλλάδος μας γύρω ἀπὸ τὴν σύνταξιν τῶν κατὰ τόπους Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν.

Ἡ ταπεινότης μας διὰ τοῦ παρόντος ἄρθρου τῆς ἔφερεν εἰς φῶς τίς παιδαγωγικὰς προσπάθειας καὶ ὅλα τὰ μυστικὰ ποῦ σχετίζονται μὲ τὴν σύνταξιν τῶν κατὰ τόπους Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν.

Αὐτὴ ἄλλως τε εἶναι ἡ μοῖρα καὶ ἡ ἀποστολὴ τῶν παιδαγωγῶν.

Εὐριπίδης Σούρλας
Παιδαγωγός



Η ΑΨΙΘΥΜΙΑ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΗΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΧΟΛΙΚΗΝ ΠΡΑΞΙΝ

Υπὸ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΠΑΠΑΦΩΤΙΟΥ, Διδασκάλου τοῦ
Πειραματικῆς Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ ἀψιθυμία εἶναι ψυχικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται εἰς ἄτομα καὶ ἐνῆλικα καὶ ἀνήλικα. Γεννᾶται δὲ αὕτη συνήθως λόγῳ ἀπροσδοκῆτου τινος περιστατικοῦ, δι' οὗ διαταράσσεται αἰφνης ἡ κανονικὴ πορεία τοῦ θυμικοῦ (1). Εἶναι ἐπόμενως ἡ ἀψιθυμία παρεκτροπὴ ἐν γένει ἀπὸ τῆς ψυχικῆς γαλήνης, σφοδρὰ ταραχὴ καθόλου τοῦ ψυχικοῦ ἡμῶν κόσμου.

Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ἀψιθυμίας εἶναι, ὅτι ἡ ἀνωτέρα δύναμις τοῦ νοῦ, τοῦ λογικοῦ, τοῦ συνδεδεμένου μὲ ἀνώτερα συναισθήματα, οἷα εἶναι: ἡ ἀγάπη, ἡ θρησκευτικὴ πίστις, ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας, μειοῦται πολλάκις μέχρι ἐξαφανισμοῦ, ὥστε τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἔρχῃ, αἱ ἐπιταγαὶ αὐτοῦ δὲν λαμβάνονται ὑπ' ἔψιν. Τὴν συνείδησιν τοῦ διατελοῦντος ἐν ἀψιθυμίᾳ κατέχουσι σφοδρὰ συναισθήματα, τὰ ὅποια προκαλεῖ ἀπροσδόκητόν τι γεγονός.

Ὁ ἐν μέθῃ χαρᾶς διατελὼν γελᾷ, ἀλαλάζει, ἐρυθριᾷ, κινεῖ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἐν γένει δὲ οὕτως παρουσιάζεται ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Ὁ ἐν ὀργῇ εὐρισκόμενος σφίγγει ἀσυνεθῶς τὴν πυγμὴν αὐτοῦ, βηματίζει ζωηρῶς, μορφάζει ἀπειλητικῶς, βλέπει μὲ σπινθηροδόλον βλέμμα ὑπόπτως τὰ γύρωθεν αὐτοῦ κλπ. Συνεπῶς εἶναι καὶ οὗτος ἐκτὸς ἑαυτοῦ ὡς ὁ πρῶτος.

Κατὰ ταῦτα χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ἀψιθυμίας εἶναι ὡσαύτως, ὅτι συνοδεύεται αὕτη κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ὑπὸ ὥρισμένων κινήσεων. Τῶν κινήσεων τούτων μετέχουσι κατ' ἐξοχὴν ὥρισμένοι μύες καὶ δὴ καὶ οἱ μύες τοῦ προσώπου, τῶν βραχιόνων καὶ χειρῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ οἱ τῶν ποδῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτων συνεργοῦσι πολλάκις καὶ οἱ μύες τῶν αἰμοφόρων ἀγγείων καὶ διὰ συστολῆς καὶ διαστολῆς αὐτῶν ἐπιφέρουσι τὰ διὰ τινος ἀψιθυμίας χαρακτηριστικὰ φαινόμενα τῆς ὠχρότητος καὶ ἐρυθρίσεως.

Παραδείγματα δρῶντων ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀψιθυμίας προσώπων παρ' ἀρχαίοις ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσιν, ὡς καὶ παρὰ νεωτέροις εὑρηνται πολλά, εἶναι δὲ τινὰ ἐξ αὐτῶν ὅπως χαρακτηριστικά, ὡς

Παρ' Ὀμήρῳ, ἐν Ἰλιάδι, (1) ὁ Ἀγαμέμνων, ταραχθεὶς ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Κάλχαντος λεχθέντων πρὸς αὐτὸν περὶ τοῦ αἰτίου τοῦ ἐνσκήφαντος εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς λοιμοῦ, προσσηνέχθη ἀσεβῶς πρὸς αὐτὸν εἰπὼν.

(1) Ἀψιθυμίαι εἰς τινὰς περιπτώσεις παρουσιάζονται μὴ αἰφνης, ὡς ἀνωτέρω, ἀλλ' ἡσέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀναπτισσόμεναι καὶ ἐκδηλοῦμεναι.

(1) Ραψοδία Α, 101 κ. ε.

«Ἦτοι ὃγ' ὥς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἔξετο τοῖσι δ' ἀνίστη
 ἦρως Ἀτρεΐδης εὐρυκρείων Ἀγαμέμνων
 ἀχνύμενος· μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφιμέλαιναι
 πίμπλαντ', ὅσσε δὲ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἔϊκτην
 Κάλχαντα πρῶτιστα κακ' ὀσόμενος προσέειπεν·
 «Μάντι κακῶν, οὐ πωποτέ μοι τὸ κρήγνυον εἶπας» (1)

Παρ' Ὀμήρῳ, ἐν Ἰλιάδι, (2) ὁ Ἀχιλλεὺς μετ' ἀπροσδόκητον ἀπειλὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος μηνίων ὀρμῇ κατ' αὐτοῦ λέγων τὰ κάτωθι·

«Ὡς φάτο· Πηλείωνι δ' ἄχος γενετ', ἐν δὲ οἱ ἦτορ
 στήθεσιν λασίοισι διάνδιχα μαρμυρήριξεν,
 ἥ ὃγε φάσγανον ὀξὺ ἐρυσσόμενος παρὰ μηροῦ
 τοὺς μὲν ἀναστήσειεν, ὃ δ' Ἀτρεΐδην ἐναρίζει,
 ἥ δὲ χόλον παύσειεν ἐρητύσειέ τε θυμόν.
 εἰς ὃ ταῦθ' ὤρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν,
 ἔλκετο δ' ἐκ κολεοῖο μέγα ξίφος, ἦλθε δ' Ἀθήνη
 οὐρανόθεν.....» (3)

Παρ' Ὀμήρῳ, ἐν Ἰλιάδι, (4) οἱ γέροντες γονεῖς καὶ ἡ νεαρὰ σύζυγος τοῦ Ἑκτοροῦ καταλαμβανόμενοι ὑπὸ ταραχῆς πρὸ τῆς μονομαχίας αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ὑπὸ σφοδροῦ πένθους ἐπὶ τῇ θεάματι τοῦ νεκροῦ μετ' αὐτὴν λέγουσι·

«ὦμωξεν δ' ὁ γέρων, κεφαλὴν δ' ὃγε κόψατο χερσὶν
 ὄφρος ἀνασχόμενος, μέγα δ' οἰμῶξας ἐγεγώνει
 λισσόμενος φίλον υἱόν· ὃ δὲ προπάροιθε πυλάων
 ἑστήκειν, ἄμοτον μεμαῶς Ἀχιλῆϊ μάχεσθαι·
 τὸν δ' ὁ γέρων ἔλεεινὰ προσηύδα χεῖρας ὀρεγνύς·
»

Μήτηρ δ' αὖθ' ἐτέρωθεν ὀδύρετο δακρυχέουσα,
 κόλπον ἀνιεμένη, ἐτέρηρα δὲ μαζὸν ἀνέσχευ·
 καὶ μιν δακρυχέουσ' ἔπεα πτερόεντα προσηύδα
»

- (1) Κατὰ μετάφρασιν Ἀλεξάνδρου Πάλλη·
 «Ἐἶπε κ' αὐτὸς καὶ κάθησε καὶ τότε ὁ Ἀγαμέμνων
 τ' Ἀνδρέα ὃ γιὸς σπρώθηκε, ὃ δυνατὸς ἀφέντης
 ἀφρίζοντας, κ' ἅπ' τὸ θυμὸν τὰ μαῦρα σωθικά του
 φούσκωναν κ' ἔχυναν φωτιᾷς τὸ μάτι του καὶ σάβηες
 τοῦ Κάρχα πρῶτα τοδούριξε μὰ ἄγρια ματιὰ καὶ τοῦπε
 "Κακομηνήτη", πρόσχαρο ποτὲς δὲ μοῦπες λόγο!»
- (2) Ραψωδία Α, 188 κ. ἑ.
- (3) Εἶπε, κ' ἐκεῖνος ἀναψε ν' ἀκοίῃ τέτοιο λόγο,
 καὶ τοῦ δικλόφερε ἡ καρδιά στα λογωμένα στήθια
 ἢ νὰ τραβήξῃ ἅπ' τὸ μερὶ τὸ κοφτερὸ λεπίδι,
 νὰ ἀναστατήσῃ τῇ βουλῇ, τὸ βασιλιᾷ νὰ σφάξῃ,
 ἢ νὰ σωπάσῃ τὴν καρδιά καὶ τὸ θυμὸν νὰ πνίξῃ.
 Μὰ ἐκεῖ κ' αὐτὰ τ' ἀνάδευε μεσ' στήθης καρδιάς τὰ βάθια
 κ' ὤξω ἅπ' τῇ θήρῃ γύμνωσε τὴν σπάθα, νὰ τῇ, φτά-
 νει ἢ Ἀθηνᾶ ὅχ τὸν οὐρανὸν.....».
- (4) Ραψωδία Χ, 31-37, 79-81, 405-407, 466-472.

Ὡς τοῦ μὲν κεκόνυτο κάρη ἅπαν' ἡ δὲ νῦ μήτηρ
τιλλε κόμην, ἀπὸ δὲ λιπαρὴν ἔρριξε καλύπτρην
τηλόσε, κώκυσε δὲ μάλα μέγα παῖδ' ἐσιδοῦσα»
.....

Τὴν δὲ κατ' ὀφθαλμῶν ἐρεβεννὴ νύξ ἐκάλυψεν,
ἦριπε δ' ὀξοπίσω, ἀπὸ δὲ ψυχὴν ἐκάπυσσεν.
Τῆλε δὲ ἀπὸ κρατὸς βάλε δέσματα σγαλόεντα,
ἄμπυκα, κεκρύφαλον τ' ἡδὲ πλεκτὴν ἀναδέσμη
κρήδεμνον θ', ὃ ρά οἱ δῶκε χρυσέη. Ἀφροδίτῃ
ῥηματι τῷ ὅτε μιν κορυθαίολος ἡγάγεθ' Ἐκτωρ
ἐκ δόμου Ἡετίωνος, ἐπεὶ πόρε μυρία ἔδνα. (1)

Παρ' Εὐριπίδῃ ἡ παιδοκτόνος Μήδεια, ἐτοιμαζομένη νὰ θανατώσῃ τὰ τέκνα αὐτῆς, ἵνα ἐκδικηθῇ τὸν Ἰάσονα, λέγει ἐν μεγίστῃ ὀργῇ. «Καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾶν μέλλω κακά, θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων, ὥσπερ μεγίστων αἴτιος κακῶν βροτοῖς».

Παρά Σοφ. Ἡλέκτρα (2) ἐνθα ἡ Χρυσοθέμις, ἰδοῦσα τὸν τάφον τοῦ πατρὸς τῆς κεκοιμημένου δι' ἀνθέων καὶ βοστρύχων, λέγει ἐν ἐξάλλῃ χαρᾷ:

«πάρεσι' Ὀρέστῃ ἡμῖν, ἴσθι τοῦτ' ἐμοῦ
κλυσοῦ' ἐναργῶς. ὥσπερ εἰσορᾷς ἐμέ.

Παρά Σοφ. Ἡλέκτρα ἐνθα ἡ Ἡλέκτρα ἀναφωνεῖ πρὸς τὸν Ὀρέστην, ἀπροσδοκῆτως ἀποκαλυφθέντα,

«ὦ φίλτατον φῶς. Φίλτατον, συμμαρτυρῶ» (4)

(1) Κατὰ μετάφρασιν Ἀλεξάνδρου Πάλλη

«Καὶ σπᾶει στὰ δάκρυα ὁ γέροντας, καὶ ἱπνύνοντας τὰ χεῖρα
κτιποῦσε τὸ κεφάλι του, καὶ μὲ φωνὴ καὶ κλάμα
τὸ γιό του ξόρκιζε π' ὀμπρὸς στοὺς Ζερβαπόρτι ὁλόρθος
δίψαε ὥς στο τέλος τοῦ Πηλῆα τὸ γιό νὰ πολεμήσῃ.
.....

Καὶ δίκλα πάλι ἡ μάννα του θρηνοῦσε, καὶ ἀνοιγμένο
κρατοῦσε μ' ἓνα χεῖρι τῆς τὸν κόρφο, καὶ μὲ ἄλλο
σηκώνει ἀπάνου τὸ θυγὲρ καὶ κράζει μὲ λαχτάρα.

Σὰν ἔτσι αὐτὸν τὸν ἔσερναν. Κι' ἡ μάννα του τραβοῦσε
τ' ἄσπρα μαλλιά τῆς, πέταξε τὴν πλούσια σκούφια ἀλάργα
καὶ σὰν τρελλὴ ξεφόνισε, σὰν εἶδε τὸ παιδί τῆς

Νύχτα τὰ μάτια σκοτεινὴ τῆς σκέπασε καὶ πίσω
σωριαστήκε, μέσ' στοὺς λαιμὸς τῆς πιάστηκε ἡ ἀνάσα,
καὶ ἔρριξε ἀλάργα τὴ λαμπρὴν δεσὰ ὅχ τὴν κεφαλὴ τῆς
στεφάνι καὶ χρυσόχτενο καὶ ὠριοπλεγμένο δίχτυ
κεφαλοδέτη πούλαβε ἀπ' τὴ χρυσῇ Ἀφροδίτῃ
τὴ μέρα σπᾶτι ὁ Ἐκτορας ἀπὸ τοῦ ἀκτιοῦ τὸν πύργο
τὴν πῆρε ἀφοῦ τῆς χάρισε μύρια στολίδια πλούσια.

(2) στιχ. 877 κ. ἔ.

(3) στιχ. 1224.

(4) τὴν αὐτὴν ἀψιθυμίαν ἐξάλλου χαρᾶς εἰρρίσκομεν καὶ παρ' Εὐριπίδῃ, (Ἰφ. ἐν Ταύροις), παρὰ τοῖς ἀδελφοῖς Ὀρέστῃ καὶ Ἰφιγενείᾳ ἐν στ. 827, ἔχοντι οἴτω· «ὦ φίλτάτ' οὐδὲν ἄλλο, φίλτατος γὰρ εἰ».

Παραδείγματα άψιθυμίας έκ του καθ' ήμέραν βίου των ανθρώπων είναι δυνατόν νά αναφέρωμεν τά ακόλουθα.

Ένψ τις προσδοκᾷ μεγάλην κληρονομίαν, αΐφνης πληροφορία τις γεννᾷ τήν ἐντύπωσιν, ὅτι δι' αὐτόν οὐδεμία ὑπάρχει ἐλπίς, δ' ὅτι ἀγαθόν ἀνέμενεν. Ἡ ψυχική αὐτοῦ γαλήνη τότε ἐκλείπει καί ὑπό τὸ κράτος σφοδρᾶς ταραχῆς γεννῶνται διάφοροι παράλογοι σκέψεις, αἵτινες βραδύτερον ἀποδεικνύονται ἐκ τῶν πραγμάτων ἀδόσιμα.

Πατήρ τις κατὰ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους προσδοκᾷ μετὰ βεβαιότητος προαγωγήν τοῦ υἱοῦ του, ἀντί αὐτῆς δὲ μακθάνει ἐξαίφνης τουναντίον ἀπόρριψιν αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐξετάσεις. Ἡ λυπηρὰ αὕτη εἰδησις διαταράσσει ἐντόνως τήν ψυχικήν αὐτοῦ ήρεμίαν. Οὕτω ἐν σφοδρᾷ ταραχῇ διατελὼν μεταχειρίζεται σκληρῶς τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

Αἱ άψιθυμίαι είναι δυνατόν νά ὠθοῦν εἰς πράξεις ποσοτικῶς μεγάλας, ποιοτικῶς δὲ ἀγαθὰς ἢ κακάς.

Άψιθυμία ἐπαναλαμβανομένη ἐπὶ μακρὸν καλεῖται πάθος. Τὰ πάθη εἶναι δυνατόν νά διακριθῶσιν εἰς πάθη εὐγενῆ καὶ μὴ ἢ ἄλλως ἀνώτερα καὶ κατώτερα πάθη. Ἡ εὐοργησία, φερ' εἰπεῖν, ὑφ' ἧς τις καταλαμβάνεται, ὅταν βλέπῃ, ὅτι ὑποπίπτει ἄτομόν τι εἰς ἀδικίαν ἢ ἐν γένει ἠθικήν τινα ἀταξίαν, εἶναι εὐγενές πάθος, ἐκψ τουναντίον ἢ πρὸς τὸ ὑποτιμᾶν ἄνευ λόγου ροπὴ εἶναι πάθος μὴ εὐγενές, κατώτερον.

Κατὰ τήν διδασκαλίαν πολλάκις οἱ μαθηταὶ περιπίπτουσιν εἰς άψιθυμίαν, άγωνίαν, φόβον ἢ ὀργήν. Ὅταν ὁ Διδάσκαλος, ἐλέγχων ἐργασίαν τινὰ μαθητοῦ, ἀγανακτῇ καὶ ἐπιπλήττῃ αὐτόν διὰ τὰ σφάλματα αὐτοῦ, ὁ μαθητὴς εἶναι δυνατόν νά ταρασσῇται, νά σφέλλῃται περισσότερο. Ὁ Διδάσκαλος ὀργίζεται ἔτι μᾶλλον μετὰ τοῦτο, καὶ οὕτω παρ' ἀμφοτέρους ἡ άψιθυμία ἐπιτείνεται. Κατὰ τήν περαιτέρω διδασκαλίαν ὁ μαθητὴς δέν δύναται νά παρακολουθῇ, ἐπειδὴ δέν δύναται νά σκέπτηται ήρέμως. Οὕτως ἡ ὥρα ἀπώλετο δι' αὐτούς. Ὁφείλει διὰ τοῦτο ὁ Διδάσκαλος νά φροντίζῃ, ὥπως οἱ μαθηταί, κατὰ τὸ δυνατόν, μὴ περιπίπτωσιν, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, εἰς άψιθυμίας. Εἰς τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον εἶναι νά μὴ περιπίπτῃ αὐτὸς εἰς αὐτήν.

Πολλάκις αἷτιον τῶν σφαλμάτων τῶν μαθητῶν εἶναι ἀμέλεια ἢ ἀπροσεξία. Ὁ μαθητὴς εἶναῖ ἄξιος νοθεσίας ἢ ἐλαφρᾶς ἐπιτιμῆσεως, ἀλλ' οὐχὶ ὕδρεων καὶ προσδλητικῶν φράσεων ἐν ὀργῇ ἐκφερομένων. Ὁ Διδάσκαλος ὀφείλει νά νοθετῇ ἐν ἀταραξίᾳ, οὐχὶ ἐν άψιθυμίᾳ. Τὸ τελευταῖον δὲ δυστυχῶς λαμβάνει χώραν.

Άλλά συχνότατα ὑπαίτιος τῶν ἐσφαλμένων ἐργασιῶν τῶν μαθητῶν γίνεται ὁ Διδάσκαλος λόγῳ ἀμεθόδου διδασκαλίας ἢ λόγῳ ἐπιβαρύνσεως τῶν μαθητῶν μὲ πολλήν ἢ καὶ ὑπερβολικῶς δύσκολον κατ' ὅλον ἐργασίαν αὐτῶν, ὡς καὶ ἔνεκα πολλῶν ἄλλων λόγων.

Σπουδαῖον ἐντεῦθεν μέσον νά προλαμβάνωμεν πολλάκις τήν γένεσιν άψιθυμιῶν εἶναι ἡ ἀπὸ μεθοδικῆς ἀπόψεως ἐν πάσῃ ἀκριβεῖ ὀρθῇ ἐπεξεργασίᾳ τῆς διδακτέας ὕλης. Ἐπαρκὴς ἐπομένως προπαρασκευὴ τοῦ Διδασκάλου εἶναι ἀπαραίτητος. Συμβάλλονται δὲ εἰς τήν προπαρασκευήν ταύτην κατ' ἐξοχὴν δύο τινά. ἦτοι ἡ ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ ἔξω τῆς αἰθούσης τοῦ Σχολείου γινομένη συνάθροισις τῶν βοηθητικῶν παραστάσεων, ἡ κατανόησις τοῦ διδακτέου ζητήματος καὶ ἡ ἐν σχεδίῳ καταγραφή τῆς πορείας τῆς διδασκαλίας ἐκάστου μαθήματος.

Κατὰ τήν διδασκαλίαν φρονηματιστικῶν μαθημάτων ἐνίστε παρατηρεῖται καὶ τὸ ἐξῆς. Διδάσκοντές τινες ἐκθέτοντες ὕλην τοιαύτην, π.χ. τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, τὸν χρόνον τοῦ Ζαλόγγου, τήν ἐξοδὸν τοῦ Μεσολογγίου συγκινοῦσα τοὺς μαθητὰς μέχρι δακρύων, προκαλοῦντες οὕτως άψιθυμίαν κ.λπ. Ὅτι τοῦτο εἶναι παιδαγωγικῶς ἄτοπον, εἶναι ὁλως αὐτονόητον. Παρατηρῶν ὁ Διδάσκαλος μαθητὰς ἐτοιμοὺς νά κλαύσωσιν, ὀφείλει νά μετριάξῃ τήν τραγικότητα τῆς διηγήσεως. Ἡ διδασκαλία πρέπει νά εἶναι μὲν θερμή, ἀλλὰ νά τηρῇται τὸ μέτρον.

(Ἡ δημοσίευσις τῆς συνεχείας τῆς μελέτης «Ἡ Γεωγραφία καὶ τὰ κατὰ τήν διδασκαλίαν αὐτῆς» τοῦ κ. Γ. Παπαφωτίου, λόγῳ ἑλλείψεως χώρου ἀναβάλλεται διὰ τὸ προσεχές «Ἐπιστημονικὸν Βῆμα».

ΚΩΝ. ΚΑΛΑΠΑΝΙΔΑ : ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΔΕΛΩΝΗ Διδασκάλου - Λογοτέχνη

Τὰ τελευταῖα χρόνια δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στὴν Παιδικὴ Λογοτεχνία ἀπὸ τοὺς δόκιμους λογοτέχνες μας ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ταπεινοὺς θεράποντες τῆς Τέχνης, ἄσημους ἢ λίγο πολὺ γνωστοὺς. Τὸ φαινόμενο εἶναι ἐνθαρρυντικὸ γιὰ τὸ μέλλον τῆς καὶ προσιωνίζει γιὰ τὸ μέλλον ἓνα ἐλπιδοφόρο ξάνοιγμα πρὸς ψηλότερους στόχους.

Σ' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς ψηλότερους σκοπεύει κι ὁ κ. Καλαπανίδης — δημιουργικὸς δάσκαλος μὲ γόνιμη θητεία στὴν ὑπηρεσία, — καὶ μάλιστα αὐτὸ τὸ πρῶτο ξεκίνημά του μὲ τὰ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ προδίδει πῶς ὁ ποιητῆς συλλαμβάνει τὰ αἰτήματα τοῦ λογοτεχνικοῦ παρόντος στὸ χῶρο τῆς Παιδικῆς Λογοτεχνίας καὶ μὲ τὴν ποίησή του δίνει πολλὰς ἀπαντήσεις στὰ προβλήματα ποὺ τὴν ἀπασχολοῦν.

Τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς ἀπευθύνονται στὰ παιδιά, ἀλλὰ κερδίζουν τὸν καθένα μας καθὼς μέσα τους ἀνακαλύπτουμε κάτι ἀπὸ τὸ πρῶτο μας ἑαυτό, καθὼς μέσα σὲ κάθε στίχο, σὲ κάθε στροφή μεταλαβαίνουμε ἀνθρωπιά, ἀγάπη, δροσιά, πίστη στὴ ζωὴ, φῶς.

Μέσα στὴν στιχοπλήμμουρα τῶν τελευταίων χρόνων τὰ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ τοῦ κ. Καλαπανίδα διεκδικοῦν τὸ δικαίωμα τῆς διάρκειας ποὺ καταξιώνει τὰ αὐθεντικὰ ἔργα Τέχνης, μιά καὶ τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἓνας μικρὸς πίνακας ποὺ μὲ μιά γλώσσα ἀμεση καὶ σημαντικὴ μᾶς ἐπιβάλλεται μ' ἓνα τρόπο κυριαρχικό.

Ὁ ποιητῆς ξεκινᾷ ἀπὸ τὴ ζωὴ, «βλέπει» μὲ τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ, παθιάζεται στὸ ἀγγίγμα τῶν πραγμάτων, μιλάει τὴν παιδικὴ γλώσσα χωρὶς νὰ χάνει τὴν παρθενιά τῆς παιδικῆς σκέψης, ἀντικρῶζει καὶ τίς δυὸ πλευρὲς τῆς ζωῆς καὶ δὲν ὠραιοποιεῖ τὰ πράγματα, ἀντίθετα μὲ μιά σιγουριά καὶ εὐθύνη γνωρίζει νὰ τονίζει αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ τονίσει.

Ἐξ ἄλλου ἀποφεύγει τὸν κούφιο διδακτισμό. Ὁ τρόπος ποὺ χειρίζεται τὸ κάθε θέμα του διδάσκει ἀλλὰ ἔμμεσα,

μ' ἓνα τρόπο ποὺ περιέχει ὤξεις καὶ ὑποβολή.

Τεχνικὰ τὰ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ πιστεύω πῶς ἀγγίζουν τὴν ἀριότητα. Δουλεμένος στίχος, χρώματα ἐμπιστοσύνη πάνω σὲ κάθε ποιητικὸ ταμπλώ, μιά πλούσια συναισθηματικὴ κλίμακα συγκινησιακῶν στιγμῶν καὶ καταστάσεων, δροσιά καὶ φῶς, γλώσσα χυμώδης καὶ ζωντανή. Σ' αὐτὰ προσθέτω τὴ θεματικὴ ποικιλία, τὴν παιδαγωγικὴ τους ὠφέλεια, τὴν ἀμεσότητα τῆς γλώσσας ποὺ ἀπευθύνεται καὶ κατανοεῖται ἀπὸ ἓνα βελτιωμένο καὶ πνευματικὰ ἀνεβασμένο παιδί, τὸ παιδί τῆς ἐποχῆς μας. Ἀκόμα ἡ ποίηση τοῦ κ. Καλαπανίδα προβληματίζει τὴν παιδικὴ συνείδηση καὶ δὲν ἐξαντλεῖται σὲ φτηνὲς αἰσθηματολογίες καὶ ἀηδιαστικά τετράστιχα ὅπως τόσες καὶ τόσες ἄλλες συλλογές ποὺ μαστίζουν σήμερα τὸ χῶρο τῆς Παιδ. Λογοτεχνίας.

Ὁ κ. Καλαπανίδας μὲ τὰ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ του μπαίνει θριαμβευτικὰ στὸ χῶρο τῆς κι ἀναλαμβάνει σύγχρονα μιά εὐθύνη: νὰ συνεχίσει μὲ μεγαλύτερες ἐπιτυχίες καὶ ν' ἀφήσει ἔργο ἀντάξιο τῶν δυνατοτήτων του.

Ἰδιαίτερη μνεῖα ἀξίζει καὶ γιὰ τὴν μελοποίηση τῶν ποιημάτων ἀπὸ τοῦ κ. Θεοδώρου τῆ μουσικῆ τοῦ ὁποῦ χαρήκαμε ἔτσι καθὼς τὴν παίξαμε στὴν κιθάρα. Ἐκτακτὴ! Ὅ,τι ἔπρεπε γιὰ τὰ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ.

Ἡ μοντέρνα εἰκονογράφησης τῆς ζωγράφου κ. Λυδίας Δρόσου Σαρρῆ συμπληρώνει ἐξοχα τὴν ποίηση καὶ μουσικὴ καὶ τονίζει τὸ οὐσιαστικὸ θέμα κάθε ποιήματος ἀνοίγοντας στὸ παιδί προοπτικὲς γιὰ σκέψη καὶ δράση.

Γενικὰ, τὰ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ἀξίζουν τὴν προσοχὴ ὁλῶν — μεγάλων καὶ μικρῶν —, γιὰτὶ ἀνεβάζουν τὴ στάθμη τῆς παιδικῆς ποίησης στὴ χώρα μας καὶ εἶναι πολλαπλὰ χρήσιμο.

ΑΝΤ. ΔΕΛΩΝΗΣ
Διδάσκαλος — Λογοτέχνης



Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΤΙΣ ΜΙΚΡΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΛΟΚΥΡΗ

Διδασκάλου 1ου Δημ. Σχολείου 'Ανωγείων - Ρεθύμνης

Το μάθημα της γραμματικής θεωρείται ένα από τα πιο δύσκολα και τα πιο ανούσια μαθήματα του δημοτικού σχολείου. Μοιάζει με ένα δύσκολο και αηφορικό μονοπάτι, που ελίσσεται ανάμεσα σε τύπους νόμους και κανόνες και που στο τέλος του βρίσκεται ένα όροπέδιο γεμάτο ωραία αγριολούλουδα, το όροπέδιο που λέγεται όρθογραφία. Δύσκολος ο δρόμος, αλλά ωραίο το τέλος, υπέροχο το θέαμα εκεί ψηλά γιατί τίποτε το αταίριαστο δεν υπάρχει εκεί. "Αν ο μαθητής μπορέσει να περάσει το αηφορικό μονοπάτι με τα πολλά του εμπόδια, τότε ο σκοπός της διδασκαλίας της γραμματικής πραγματοποιήθηκε. Γιατί αυτός είναι ο σκοπός αυτού του μαθήματος. Να κάνει τον μαθητή ικανό, να παρουσιάσει ένα ολοκληρωμένο, ένα σωστό κείμενο, χωρίς ανορθογραφίες, δμορφο, σαν το όροπέδιο με τα εύδιαστα αγριολούλουδα.

Το μάθημα της γραμματικής μπορεί να πάψει να θεωρηθεί «ή κακή κυρά», που χαρά της είναι να προκαλέσει πονόκεφαλο στους μαθητές και να επιφέρει τιμωρίες, εάν εμείς οι διδάσκαλοι ακολουθήσουμε το σωστό δρόμο προσφοράς της γραμματικής ύλης, ειδικά στις μικρές τάξεις. Από μας εξαρτάται αν θα κάμουμε τα παιδικά μυαλά να απορροφούν τη γραμματική ύλη με λαίμαργια και να τη κρατούν δική τους, ακριβώς σαν το σφουγγάρι που ρουφά λάιμαργα και κρατά μέσα του το νερό ή το αντίθετο.

Ο τρόπος λοιπόν διδασκαλίας της γραμματικής στις μικρές τάξεις πρέπει να είναι πρακτικός, παιχνιδιός, ευχάριστος. Ακόμη πρέπει η γραμματική ύλη να περιορίζεται και να καλύπτει το έδαφος μόνο του αναγκαίου, του απαραίτητου, του χειροπιαστού, γιατί μόνο αυτό είναι σύμμετρο προς τη διανοητική κατάσταση των μικρών μαθητών. Γι' αυτό η καλύτερη μορφή, στην οποία μπορεί να προσφερθεί η γραμματική ύλη στις τάξεις αυτές είναι σε στίχους, για-

τί ο στίχος προσιδιάζει περισσότερο στη παιδική φύση. Παραθέτουμε μερικά δικά μας παραδείγματα, με τη βοήθεια των οποίων οι μαθητές μας κατώρθωσαν να αγαπήσουν το μάθημα της γραμματικής από τα πρώτα τους βήματα στο δύσκολο αηφορικό μονοπάτι, που οδηγεί στο όροπέδιο της ορθογραφίας και να φτάσουν αργότερα οι περισσότεροι αίσιας στο δμορφο τέλος:

Στά βραχεία ε και ο
— δίχως νάχω άπορία —
και στη προπαράληγουσα
θάζω πάντοτε όξεϊα.

"Όταν κόμμα πετυχαίνω,
την άναπνοή μου παίρνω.
Και τελεία όταν δώ,
τη φωνή μου σταματώ.

Σήμερα στο μάθημά μου
έμαθα καινούργιο πράγμα.
Κουβεντούλα σαν αρχίζω,
θάζω κεφαλαίο γράμμα.

Στις λεξούλες ό, ή, οι
— με μεγάλη εύκολία —
και στο υ στην αρχή
θάζω πάντοτε δασεία.

Πρόταση θά λέω τώρα
κάθε μία κουβεντούλα,
θ' αρχινώ με κεφαλαίο
και θά θάζω τη τελεία
όπου σταματά ή φωνούλα.

—ο—

Τα παραδείγματα αυτά - λίγα από τα πολλά που χρησιμοποιούμε στις μικρές τάξεις - γραμμένα σε καλλιτεχνικές πινακίδες, αποτελούν ένα άριστο μέσον έποπτικής γραμματικής. Κοντά όμως σ' αυτές τις πινακίδες με τα γραμματικά φαινόμενα, κοντά σ' αυτό το άριστο μέσο για έμπέδωση της γραμματικής ύλης, και οι λεκτικές ά-

σκήσεις αποτελούν βασικό σκαλοπάτι πάνω στο οποίο θα πατήσει το παιδί, για να περάσει στο πάτωμα της γραμματικής και συνεπώς ή χρήση των πρέπει να είναι συχνή και σωστή.

Ο χειρισμός της γλώσσας μας χρειάζεται κάποια πειθαρχία. Και οι μαθητές μας θα μπορούν να πειθαρχούν και να κινούνται σωστά στον προφορικό και γραπτό τους λόγο, όταν από τις μικρές τάξεις ενοήσουν ώρισμένους γραμματικούς και ορθογραφικούς νόμους. Εάν στις μικρές τάξεις ακολουθήσουμε το σωστό δρόμο πάνω στο μάθημα της γραμματικής, τα θεόρατα κύματα της ανορθογραφίας θα κοπάσουν και οι μαθητές μας δεν θα θαλασσοδύνονται στις φουρτούνες των γραμματικών νόμων και κανόνων.

Είναι αλήθεια ότι πολλές φορές εξαρτάται από μᾶς, αν θα κάμουμε τους μαθητές μας ικανούς να χτυπούν τις πόρτες των Πανεπιστημίων και ν' ανοίγουν διάπλατα για να περάσουν μέσα, γιατί τους κάναμε ορθογράφους, ή αν θα μένουν κλειστές πάντοτε γι' αυτούς,

γιατί δεν μπορέσαμε να τους οδηγήσουμε να διαβούν τον δρόμο που οδηγεί προς την ορθογραφία, δεν τους μάθαμε εύκολη γραμματική, κι έτσι μένουν μεσοστρατίς. Μπορεί ο λόγος ν' αποτελῇ ένα στοιχείο που ξεχωρίζει τον άνθρωπο από τα ζώα. Κι όμως λίγοι είναι εκείνοι που ξέρουν να χειρίζονται τον λόγο. Λίγοι είναι εκείνοι που γνωρίζουν να μιλούν και να γράφουν. Και τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι οι άνθρωποι αυτοί δεν έμαθαν στη κατάλληλη στιγμή τους γραμματικούς τύπους και κανόνες. Προσοχή λοιπόν στις μικρές τάξεις πάνω στο μάθημα της γραμματικής. Να διδάσκουμε πράγματα χειροπιαστά, κατανοητά, εύκολα, για να μπουν καλές βάσεις, πάνω στις οποίες θα στηριχθῇ το οικοδόμημα του σωστού χειρισμού του προφορικού και γραπτού λόγου. Είναι ή καλύτερη προσφορά μας στη λύση του αιώνιου γλωσσικού μας ζητήματος.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ



Η ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Υπό κ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΑΚΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Διδασκάλου Νομίων - Μολάων

Πολλάκις ἔχει τεθῇ τὸ ἐρώτημα: Εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ αὐτοδιοίκησις εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον; Ἡμποροῦν οἱ μαθηταὶ νὰ σχηματίσουν μίαν σχολικὴν Κοινότητα, ἡ ὁποία θὰ μεριμνᾷ διὰ πολλὰ ζητήματα, ἀφορῶντα τὴν καλὴν λειτουργίαν τοῦ σχολείου ἢ τῆς τάξεώς των;

Ἡμποροῦν, μὲ ἄλλα λόγια, νὰ ζήσουν μίαν καλῶς ὀργανωμένην σχολικὴν ζωὴν, ὅπου θὰ ὑπάρχῃ ἐσωτερικὴ πειθαρχία καὶ θὰ ὑπάρχουν νόμοι, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ὑπακούουν ὅλοι, ὅπου θὰ ἔχουν κανόνας δράσεως, κοινὰς προσπαθείας, κοινὰς ἐνεργείας καὶ ὑπευθυνότητος καὶ ὅπου θὰ ἐπικρατῇ πνεῦμα ἀλληλοβοηθείας καὶ συναδελφικότητος; Ἡμπορεῖ τὸ σχολεῖον νὰ εἶναι μία κοινωνία, πού ἡ ζωὴ τῆς θὰ εἶναι συνέχεια τῆς ἄλλης ζωῆς;

Αὐτὰ ὅλα συνθέτουν τὴν αὐτοδιοίκησιν. Θέμα, μὲ τὸ ὁποῖον ἔχουν ἀσχοληθῇ πολλοὶ καὶ πολλὰ ἔχουν γραφῇ. Ἐχει τονισθῇ, θεόντως, ἡ ἀξία τῆς ἐφαρμογῆς τῆς αὐτοδιοικήσεως εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἔχουν, ὁμοίως, διατυπωθῇ ἀντιρρήσεις. Ἐπιχειρήματα «ὕπὲρ» καὶ ἐπιχειρήματα «κατὰ». Δὲν στεροῦνται θάσεως τὰ «κατὰ» τῆς ἐφαρμογῆς τῆς αὐτοδιοικήσεως εἰς τὸ σχολεῖον ἐπιχειρήματα, ὡσὰν αὐτά: 1) Δὲν εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ κριτικὴ ἱκανότης τῶν μαθητῶν καὶ δὲν μπορεῖ ἐπομένως νὰ γίνῃ λόγος διὰ πραγματικὴν αὐτοδιοίκησιν εἰς τὸ σχολεῖον. 2) Εἰς τὰ περισσότερα ζητήματα δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία τῶν μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι παρασύρονται ἀπὸ συμπαιδείας καὶ συναισθηματισμοὺς καὶ ἄλλοτε μὲν εἶναι ὑπερβολικὰ αὐστηροί, ἄλλοτε δὲ ἀδικαιολογήτως ἐπιεικεῖς. 3) Εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργηθοῦν διαξιφισμοί, «κλίκες», ἐχθρότητες, καὶ ἀντὶ καλοῦ νὰ προκύψῃ μείζον κακόν.

Εἶναι ὀρθὰ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτά καὶ ὅσα ἄλλα ἤθελον διατυπωθῇ. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ταῦτα δὲν στρέφονται ἐναντίον αὐτῆς ταύτης τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀλλὰ ἀναφέρονται εἰς τὴν καλὴν

ἢ μὴ ἐφαρμογὴν τῆς. Καὶ θεβαίως χρειάζεται προσοχή. Ἄλλωστε, οὐδεὶς δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι θὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ αὐτοδιοίκησις εἰς τὴν τελείαν αὐτῆς μορφήν εἰς τὸ Δημοτικὸν Ἰδίως Σχολεῖον. Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον. Θὰ εἶναι, ὅπως ὁδηγοῦν, περιορισμένης μορφῆς. Θὰ ἐφαρμοσθῇ μὲ περίσκεψιν, προσοχὴν καὶ προετοιμασίαν μεγάλην.

Κατ' ἀρχὴν θὰ δημιουργηθοῦν μικραὶ ὁμάδες μὲ ὠρισμένον κύκλον ἐργασιῶν ἑκάστη (ὁμάδες ἐπιμελητῶν ἢ ἐρυθροσταυριτῶν). Ἡ ἐλευθερία θὰ παρέχεται σιγά - σιγά καὶ θὰ ἀπαιτηθῇ ἀρκετὸς χρόνος διὰ νὰ φθάσωμεν ἀπὸ τὰς ὁμάδας αὐτὰς εἰς τὴν μαθητικὴν κοινότητα, ἡ ὁποία θὰ ἀγκαλιάζῃ ὁλόκληρον τὴν σχολικὴν ζωὴν. Ὅχι ἀκρότητες, ἀκροβατισμοί, ἐπιπολαιότητες καὶ βιασύνη. Ἡ ἀγωγή εἶναι ἐπάγγελμα, ὅπου πρέπει κανεὶς νὰ χάνῃ ὥρες γιὰ νὰ κερδίῃ χρόνον. Θὰ προχωρῶμεν μὲ σύνεσιν καὶ ἀφοῦ θεβαιωθῶμεν, ὅτι καλῶς ἐφθάσαμε ἕως ἐδῶ.

Ὁ διδάσκαλος θὰ εἶναι πάντα ὁ «ἀνώτατος ἀρχὼν» τῆς Κοινότητος καὶ θὰ λαμβάνῃ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν εἰς πολλὰ θέματα. Ἡ παρακολούθησις καὶ ἡ ἐπέμβασίς του, συχνότερα κατ' ἀρχὴν, θὰ καθίσταται βαρυντικὸν ἀραιότερα.

Ἔτσι, μὲ ὑπομονήν, ἐπιμονήν καὶ «μακρὰν τὴν ἀπελπισίαν» θὰ ἐπιτύχωμεν νὰ δημιουργήσωμεν μίαν μαθητικὴν Κοινότητα ζηλευτὴν καὶ αξιοθαύμαστον, ὅσον κι ἂν θεωρῇται ἀτελής. Τὰ ἀποτελέσματα τότε θὰ εἶναι ἀρίστα. Τὰ ἀναφέρονται ἀκροθιγῶς.

1) Ἐντὸς τῆς μαθητικῆς κοινότητος οἱ μαθηταὶ ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι σπουδαῖον στοιχεῖον διὰ τὴν ἰδικήν των προκοπὴν καὶ τῆς κοινωνίας.

2) Ἀξιοποιοῦνται αἱ ἱκανότητές των διὰ τῆς ἀναλήψεως ἔργων προσιδιάζοντων εἰς αὐτάς.

3) Συνηθίζουν εἰς τὴν τιμίαν διαχείρισιν τῶν χρημάτων διὰ τῆς δημιουργίας μαθητικοῦ ταμείου.

4) 'Αναπτύσσεται τὸ αἰσθημα τῆς δικαιοσύνης.

5) Γίνεται αὐτοέλεγχος καί, ὅπωςδήποτε, παραμερίζεται ὁ ἐγωϊσμός.

6) 'Επικρατεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ἐξυπηρετήσεως καὶ συνεργασίας.

7) Μανθάνουν νὰ προσφέρουν ἐργασίαν χωρὶς ἰδιοτέλειαν.

8) Μανθάνουν νὰ σέβονται τὴν γνώμην τοῦ ἄλλου.

9) Μανθάνουν νὰ σέβονται καὶ νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς ἰσχύοντας ἐκάστοτε κανονισμούς. 'Ασκούνται οὕτως εἰς τὴν νομιμότητα.

10) 'Αποκτοῦν πολλὰς ὠφελίμους γνώσεις, ὅπως: Πῶς διευθύνεται μία συγκέντρωσις, πῶς δίδεται τὸ δικαίωμα τοῦ λόγου, πῶς γίνεται ἡ ψηφοφορία, νὰ φέρονται μὲ εὐγένειαν, νὰ συμμορφῶνται πρὸς τὴν γνώμην τῆς πλειοψηφίας, κ.λ.π. κ.λ.π.

'Εν γενικαῖς γραμμαῖς καλλιεργοῦνται αἱ κοινωνικαὶ ἀρεταὶ εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ ἐντὸς τῆς μαθητικῆς κοινότητος εὐρίσκουν οὗτοι πρόσφορον ἔδαφος διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν των αὔξησιν. 'Ολα αὐτὰ ἀποδεικνύουν τὴν ἀξίαν τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς εἰς τὸ σχολεῖον.

Τοῦτο ὠδήγησε πολλὰ σχολεῖα τῶν Η.Π.Α. νὰ ἐφαρμόσουν ἓνα σύστημα αὐτοδιοικήσεως (ΣΚΗΟΟΛ ΣΙΤΥ ΚΙ-ΣΤΕΜ), ὥστε νὰ γίνουν σχολεῖα πολιτείας.

Ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν φωνὴν τοῦ Ζ. ΝΤΙΟΥ'Ι· ὅτι τὸ «σχολεῖον πρέπει νὰ εἶναι κοινότης ἐν μικρογραφίᾳ, ἐμβρυώδης κοινωνία», προσεπαθήσαμε νὰ ἐφαρμόσωμεν τὴν αὐτοδιοίκησιν εἰς τὸ σχολεῖον μας.

Οὕτω, οἱ μαθηταὶ ὀργανώθησαν εἰς μαθητικὴν κοινότητα, ὡς ἑξῆς:

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἐγένετο ἡ ψηφοφορία διὰ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητος.

'Οποῖος μαθητὴς τῶν δύο μεγαλύτερων τάξεων ἤθελε νὰ ἀναλάβῃ ἡγετικὸν ρόλον, τὸ ἐδήλωνε καὶ ἐγράφετο τὸ ὄνομά του εἰς τὸν πίνακα. 'Εκ τῶν ἐπιθυμούντων τὴν ἐκλογὴν των εἰς τὸ συμβούλιον μαθητῶν, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων ἦσαν ἀναγεγραμμένα ἐπὶ τοῦ πίνακος, ἐγένετο ἐπιλογή ὡς ἑξῆς: 'Εκαλοῦντο οἱ μαθηταί, ἀπὸ τῆς Δευτέρας τάξεως καὶ ἄνω, πού ἐγνώριζον γραφήν, νὰ γράψουν μυστικά εἰς φύλλον χάρτου τρία ὀνόματα, ὅποια ἐπροτιμοῦσαν, ἐκ τῶν εἰς τὸν πίνακα ἀναγεγραμμένων. Τὰ χαρτιά αὐτὰ, διπλωμένα, παραδίδοντο εἰς τὸν διδάσκαλον.

'Αφοῦ συνεκεντρώοντο ὅλα, ἤρχιζεν ἡ

διαλογή. 'Ενας μαθητὴς ἀνοίγε ἓνα ἓνα χαρτί, τὸ ἐδείχνε εἰς τὰ ἐνδιαφερόμενα πρόσωπα καὶ ἀπήγγειλε τὰ ὀνόματα, τὰ ὅποια ἕτερος μαθητὴς ἔγραφε εἰς τὸν πίνακα, σημειώνοντας παραπλεύρως ἓναν σταυρὸν διὰ κάθε νέαν ἐκφώνησιν τοῦ ὀνόματος.

'Οποῖος μαθητὴς συνεκέντρωνε τὰς περισσότερας ψήφους ἐγένετο πρόεδρος τοῦ συμβουλίου καὶ εἶχε τὴν γενικὴν ἐποπτείαν. 'Ο δεύτερος ἦταν ταμίας καὶ ὁ τρίτος γραμματεὺς. 'Εκ τῶν ὑπολοίπων ὑποψηφίων ἡ πρώτη μαθήτρια ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδος θηλέων καὶ δύο μαθηταὶ (κατὰ σειρὰν ἐπιτυχίας) ἀρχηγοὶ δύο ὁμάδων ἀρρένων. Οἱ μαθηταὶ δηλαδὴ τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων καὶ πολλάκις τῆς Τετάρτης ἐχωρίζοντο εἰς ὁμάδας, ἐκτὸς τοῦ συμβουλίου (2 ἀρρένων καὶ 1 θηλέων ἢ καὶ ἀντιθέτως, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ). Οἱ ὑπόλοιποι μαθηταὶ ἐτάσσοντο κατὰ προτίμησιν μὲ τὸν ἓναν ἢ τὸν ἄλλον ὁμαδάρχην. 'Εάν δὲν ἐπῆρχετο συμφωνία, ἐχωρίζοντο διὰ κλήρου. 'Ετσι ὑπῆρχον τρεῖς κυρίως (ἢ καὶ τέσσερις) ὁμάδες, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο ὁμάδες ἐπιμελητῶν.

Κ α θ ἡ κ ο ν τ α: 'Ο Πρόεδρος εἶχε τὴν γενικὴν ἐποπτείαν. Παρηκολούθει τὸ ἔργον τῶν ὁμάδων καὶ ἐφρόντιζε διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς κοινότητος καὶ διενήργει τὰς ἀναγκαίας προμηθείας (κιμῶλαι, μελάνη, σπόγγοι, τροφή κονί-κλων κ.λ.π.).

Προήδρευε δὲ τῶν καθ' ἕκαστον Σάββατον γενομένων συνεδριάσεων.

'Ο ταμίας εἶχε τὰ οἰκονομικά. Συνεκέντρωνε τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἐφυλάσσοντο εἰς ἓναν κουμπάρᾰν, ἔκανε τὰς ἀναγκαίας πληρωμὰς, ἔγραφε τὰ 'Εσοδα καὶ 'Εξοδα. 'Ο Γραμματεὺς κρατοῦσε τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων, σύντομα καὶ στερεότυπα, ἐνημέρωνε τὰ τετράδια ἐκδρομῶν καὶ καλῶν πράξεων, πού ὑπῆρχον καὶ ἦσαν ὑπεύθυνος διὰ τὴν βιβλιοθήκην τῆς τάξεως.

'Εκάστη ὁμάς ἐπιμελητῶν ἀνελάμβανε τὴν φροντίδα τοῦ σχολείου ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα. 'Εργα τῆς: Καθαριότης, περιποιήσις κονικλοτροφείου καὶ ὀρνιθοτροφείου, σχολικὸς κῆπος, ἐπίθλεψις τάξεως, πάσης φύσεως ἄλλαι ἐργασίαι.

Τὸ Σάββατον τὸ ἀπόγευμα ἡ Κοινότης συνεδρίαζε. Τὴν συνεδρίασιν διηύθυνεν ὁ πρόεδρος. 'Εκαστος μαθητὴς ἔλεγε τὰς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῆς ὁμάδος, ἔκρινε, κατέκρινε, ἐπαينوῦσε, σημείωνεν παραλείψεις κ.λ.π.

'Ο ὁμαδάρχης τῆς κρινομένης ὁμάδος ἀπαντοῦσε σχετικῶς. Εἰς τὸ τέλος

εβαθμολογείτο ή ομάς. 'Ο Πρόεδρος έρωτούσε μερικούς μαθητάς και έλεγαν τόν βαθμόν πού κατά την γνώμην τους έπρεπε νά πάρῃ ή ομάς. 'Ελεγαν και τά μέλη τοῦ συμβουλίου.

Τέλος έλεγεν τήν γνώμην του και τόν βαθμόν του και ό διδ)λος. 'Ο μέσος όρος τῆς εβαθμολογίας τοῦ συμβουλίου κυρίως και τοῦ διδασκάλου ἦταν ή εβαθμολογία τῆς ομάδος δι' εκείνην τήν έβδομάδα.

Τήν επομένην έβδομάδα εινργάζετο ή άλλη ομάς κ.ο.κ. 'Η εβαθμολογία ανεγράφετο εἰς τό βιβλίον αποφάσεων, καθώς και οἰαδήποτε άλλη λαμβανομένη απόφασις. π.χ. Τι θά προμηθευθοῦν, τί τό σπουδαῖον θά κάμουν, σκάψιμο σχολικοῦ κήπου, έκδοσις σχολικῆς έφημερίδος, κ. ά.

'Η συζήτησις εγίνετο τῇ συμμετοχῇ όλων τῶν μαθητῶν και τοῦ διδ)λου. Διηγύθουνεν ό πρόεδρος, ό όποῖος επέβαλλε και ποινάς εἰς τοὺς θορυβοῦντας (π.χ. εξέβαλλε τῆς αἰθούσης, αφαιρούσε τόν λόγον κ.λ.π.). 'Η εργασία αὐτή εἰσυνεχίζετο μέχρι τὰς εορτάς τῶν Χριστουγέννων. Τήν τελευταίαν ἡμέραν εβγαίνε ή γενική εβαθμολογία έκάστης ομάδος και ή καλύτερα ἡμεῖθετα διὰ μικροῦ τινος δώρου (μία σοκολάτα π.χ. μία δραχμή, ντύματα τετραδίων, πού ἡγόραζεν ή κοινότης, κ.λ.π.).

Τό συμβούλιον μετά ταῦτα παρητεῖτο, διὰ νά διεξαχθοῦν νέαι έκλογαί μετὰ τὰς εορτάς πρός ανάδειξιν νέου συμβουλίου. 'Ωσαύτως, εγίνετο και καταρτισμός νέων ομάδων. 'Επῆρχετο κατ' αὐτόν τόν τρόπον μία ἀνανέωσις.

Πολλάκις τὰ πρόσωπα ἔμεναν τὰ ἴδια εἰς τὰς διαφόρους θέσεις. 'Η διάρκεια τοῦ νέου συμβουλίου και τῶν νέων ομάδων εφθάνεν ἔως τήν 25ην Μαρτίου.

Τοῦ νέου μετά ταῦτα ἐκλεγομένου εφθάνεν ἔως τό τέλος τοῦ έτους.

Α λ λ α ι ἀ σ χ ο λ ί α ι τ ῆ ς Κ ο ι ν ό τ η τ ο ς :

1) Μίαν φοράν τόν μήνα ἐξεδίδετο μικρά σχολική 'Εφημερίς. 'Ο πρόεδρος εἰδοποιούσε τοὺς μαθητάς διὰ τήν συγκέντρωσιν σχετικῆς ὅλης (έκθεσις, ἱστορίαι, ἀνέκδοτα, προβλήματα, ἐρωτήσεις, σταυρόλεξα, κ. ά.). 'Όταν συνε-

κεντρώνοντο παρεδίδοντο εἰς τόν διδασκαλον πρός ἐπιλογήν και διόρθωσιν. Μετά τήν διόρθωσιν ὠρίζετο μία Κυριακή ή Σάββατον ἀπόγευμα, ὅποτε ἦρχετο εἰς τό σχολεῖον τό συμβούλιον, οἱ ὀμαδάρχαι και ὅποιος ἄλλος ἐκ τῶν μαθητῶν ἠθελε διὰ τήν τύπωσιν τῆς έφημερίδος εἰς τό πρόχειρον σχολικόν τυπογραφεῖον.

2) Διεξήγετο ἀλληλογραφία μετ' ἄλλων σχολείων.

3) Συνεκεντρώνοντο εἰκόνες, κάρτ-ποστάλ, ζωα μικρά πρός ταρίχευσιν κ. ά. 'Εβαθμολογείτο ή προσφορά έκάστης ομάδος και εἰς τό σημεῖον αὐτό. Εἶχεν κατ' αὐτόν τόν τρόπον σχηματισθῇ σπουδαία συλλογή ζῶων - φυτῶν - ὀρυκτῶν - εἰκόνων, κ.λ.π.

4) Τά χρήματα τῆς κοινότητος προήρχοντο ἀπό προαιρετικὰς εἰσφορὰς τῶν μαθητῶν, ἀπό τὰ κάλαντα, λαχειοφόρους ἀγοράς κατὰ τὰς εορτάς, αὐγά ὀρνίθων, λαχανικά κήπου κ.ο.κ.

5) Διὰ τόν σχηματισμόν τοῦ ὀρνιθοτροφείου και κονικλοτροφείου, δι' ἃ ὑπῆρχεν μικρός χῶρος κατάλληλος, ἐφρόντισαν οἱ ἴδιοι οἱ μαθηταί (έφεραν π.χ. ὀρνίθας).

'Ανέπτυσαν, ἀληθῶς, ἀξιοθαύμαστον πρωτοβουλίαν οἱ μαθηταί. Αὐτενεργούσαν εἰς τό ἔπακρον. 'Ο διδ)λος ἀπηλλάσσετο πολλῶν φροντίδων. Λάθη θέβαια εγίνοντο, ἴδιως εἰς τήν ἀρχήν. 'Αλλά, ἐάν δέν εγίνοντο λάθη εἰς τήν ἀρχήν, δέν θά ἐμάθαιναν ποτέ τόσο καλά εἰς τό τέλος.

'Όσοι ἀμφιβάλλουν ἡμποροῦν νά δοκιμάσουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Παιδαγωγική ἐγκυκλοπαίδεια. 'Εκδόσεις «'Ελληνικά Γράμματα».
- 2) Διδακτική και εργασία στό σύγχρονο Δημ. σχολεῖο Κ. ΜΑΛΟΥΚΟΥ. Θεσ. 1958.
- 3) Αἰμίλιος ή περί ἀγωγῆς. Ζάν Ζάκ Ρουσσώ. Μετ. Στ. Βουρδουμπά.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ
Διδ)λος Νομίων - Μολάων

ΤΟ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Υπό κ. ΧΡ. ΝΤΕΡΜΑΡΗ
Διδασκάλου Παπαδατών - Πρεβέζης

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει ἐμφυτον τὴν ἀνάγκην τῆς μαθήσεως καὶ συγκεντρώνει ἐντὸς τοῦ μεγάλης πνευματικᾶς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι μένουσιν ἀκαλλιέργητοι.

Πόθος καὶ ἰδανικὸν τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ γνῶσις, ἡ μάθησις, ἡ ἀναζήτησις τῶν αἰτίων τῶν γεγονότων καὶ ἡ ἐρμηνεία τῶν νόμων τῆς ζωῆς.

Τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα, τὰ Γυμνάσια καὶ τὰ Πανεπιστήμια δὲν ἀρκοῦν διὰ νὰ ἐκπληρώσουν τὸ «μεγάλο» ἰδανικὸν τοῦ λαοῦ μας, τὴν μόρφωσίν του, καθ' ὅσον αὐτὰ ἐξυπηρετοῦν ἓνα ποσοστὸν μόνον τοῦ πληθυσμοῦ μας καὶ εἰς ὠριμένην ἡλικίαν. Τὸ πλεῖστον τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ μέρος τῶν κατοίκων τῶν ἀστικῶν κέντρων μένουσιν ἐφ' ὅρου ζωῆς μετὰ τὰς γνώσεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ἐὰν προστεθοῦν καὶ τὰ κατάλοιπα τοῦ ἀναλφαριθμητισμοῦ τῶν μεγάλων ἡλικιῶν καὶ ὁ ὑψηλὸς ἐν τῇ χώρᾳ μας ἡμιαναλφαριθμητισμὸς, τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῶν ἀγροτῶν μας κυρίως εὐρίσκεται χαμηλότερον τῆς μορφώσεως καὶ τῶν γνώσεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Δεδομένου ὅτι τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον ἑνὸς λαοῦ διαμορφώνει καὶ τὸ θιοτικὸν τοιοῦτον, καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς καὶ ἡ ἀνάπτυξις μιᾶς χώρας συνδέεται μετὰ τὴν διαφώτισιν, τὴν υγείαν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ τῆς, τὸ πρόβλημα τῆς γενικῆς παιδείας τοῦ λαοῦ μας ἔχει ἰδιαιτέραν καὶ θεμελιώδη θέσιν.

Ἡ ἐπιμόρφωσις τοῦ πληθυσμοῦ μας εἶναι ἔργον σοβαρὸν, δύσκολον, ἀλλὰ καὶ ταυτόσημον μετὰ αὐτὴν αὐτὴν τὴν ἀνασυγκρότησιν, ἀναδημιουργίαν καὶ ἀνάπλασιν τῆς Ἑλληνικῆς ὑπαίθρου καὶ προϋποθέτει εὐρυτέραν μορφωτικὴν κίνησιν καὶ δρᾶσιν καὶ κοινὴν προσπάθειαν πολιτείας καὶ λαοῦ.

Τὴν ἐπιμορφωτικὴν αὐτὴν κίνησιν εἰς τὴν χώραν μας εἶχον ἀναλάβει κατ' ἀρχὰς ἰδιωτικαὶ ὁργανώσεις καὶ σύνδεσμοι μετὰ ἐξαιρετικὴν δρᾶσιν, ἀλλὰ ἐντὸς

τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὀλίγων μεγαλουπόλεων.

Τελευταίως ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἐνηλίκων περιήλθεν εἰς τὸ Κράτος καὶ ἔκτοτε ὁργανώνεται ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας.

Διὰ νόμου συνεστήθησαν Νυκτερινὰ Σχολεῖα καὶ Κέντρα Διδασκαλίας Ἑνηλίκων εἰς τὴν ὑπαίθρον, ἀνατεθέντος οὗτω τοῦ ἔργου τῆς Λαϊκῆς Ἐπιμορφώσεως εἰς τὸν ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΝ, τὸν φυσικὸν πνευματικὸν ὁδηγὸν τῶν ἀγροτῶν καὶ κύριον φορέα πολιτισμοῦ καὶ Ἑθνικῆς ἀγωγῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Χωρίον.

Πρωτοπόρος εἰς τὰς μεγάλας ἐθνικὰς προσπάθειας καὶ πρωτεργάτης τῶν ἔργων τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας τοῦ λαοῦ μας, ἀκούραστος καὶ ἐνθουσιῶδης ὁ Ἕλλην διδάσκαλος ἀνέλαβε ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας τὸ ἔργον τῆς ἐπιμορφώσεως τοῦ πληθυσμοῦ μας, παραλλήλως πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων ἀπασχολήσεων ποὺ τοῦ ἀνέθεσεν ἡ Πολιτεία καὶ πέραν τῆς καθιερωμένης ἐν τῷ σχολεῖν διδασκαλίας.

Συμπαράστατης καὶ φωτεινὸς ὁδηγὸς τῶν νέων τοῦ χωριοῦ γίνεται καὶ καθημερινὸς πνευματικὸς ὁδηγὸς τῶν ἐνηλίκων.

Ὡς πρῶτος πνευματικὸς πυρὴν τοῦ ἑλληνικοῦ χωριοῦ ὁ διδάσκαλος ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν τῶν Νυκτερινῶν Σχολείων καὶ Κέντρων Διδασκαλίας Ἑνηλίκων, διδάσκων, φωτίζων ἐμψυχώνων καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς ἀγρότας. Κύριος ὁμιλητὴς εἰς τὰς συγκεντρώσεις ἀναπτύσσει τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Πολίτου, διδάσκει τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, τὴν ὁποῖαν τόσοι Ἕλληνες ἀγνοοῦν, ἐρμηνεύει εἰς τοὺς ἀγρότας τὸ νόημα τῆς ζωῆς, δίδει συμβουλὰς διὰ τὴν ἀνατροφήν τῶν παιδιῶν, βοηθεῖ τοὺς πολίτας νὰ ἀναπτύξουν τὴν προσωπικότητά των καὶ νὰ ἀποκτήσουν ἥθος καὶ θέλησιν διὰ τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Γενικός Έπιτελάρχης της ειρηνικής μάχης (διότι περί μάχης πρόκειται) διά την καταπολέμησιν της άγνοίας, της ασθενείας, της πτωχείας και της διαφθοράς, προσκαλεί διά τακτικές όμιλίας τόν Ιατρόν, τόν γεωπόνον, τόν αστυνόμον, την κοινωνικήν λειτουργόν και άλλους έπιστήμονας, οί όποιοι θά αναπτύξουν θέματα της ειδικότητός των και, έν έλλείψει τούτων, δίδει ό ίδιος μαθήματα υγιεινής, γεωπονίας, οικιακής οικονομίας, και μαζί μέ τόν Ιερέα και τόν Γραμματέα του χωριού ποικίλλουν την διδασκαλίαν εις τά Κέντρα Διδασκαλίας Ένηλίκων και προσφέρουν διά ζώσης φωνής τά φώτα του πολιτισμού εις τάς έσχατιάς της πατρίδος μας.

Όρατιστής των μεγάλων Έθνικών επιδιώξεν και άκοίμητος φρουρός του Έλληνισμού ό διδάσκαλος, αντιπαράτασσει την έθνικήν διαφώτισιν εις κάθε προσπάθειαν έκμεταλλεύσεως της άγνοίας ή ήμισθειας του άγροτικού πληθυσμού υπό των έχθρών της Πατρίδος.

Βασικόν στέλεχος της Κοινοτικής Άναπτύξεως δημιουργεί εύνοϊκάς συνθήκας διά την καλλιτέρευσιν της ζωής των κατοίκων του χωριού, διά της ίδρύσεως βιβλιοθηκών, των δενδροφυτεύσεων, του, έξωραϊσμού, της έκτελέσεως κοινωφελών έργων, της οργανώσεως μορφωτικών έκδρομών, της ίδρύσεως προτύπων φυτωρίων κ.ά.

Προικισμένος μέ διοργανωτικές και διοικητικές Ικανότητες, μέ τό φυσικόν του κύρος, μέ την πίστιν εις την άποστολήν του, μέ τόν άκέραιον χαρακτήρα του, άποτελεί τόν φωτεινόν οδηγόν του χωριού και πρότυπον διά τούς κατοίκους της υπαίθρου, διδάσκων ούτω διά του παραδείγματος και των φυσικών του προσόντων, τά όποια μέ τόσην εύγλωτίαν όμιλούν εις τάς ψυχάς των άπλοϊκών κατοίκων των άγροτικών περιοχών.

Σήμερον, 14 έτη μετά την έπίσημον υπό του Κράτους ανάθεσιν της έπιμορφώσεως των κατοίκων της υπαίθρου εις

τόν Έλληνα διδάσκαλον, βλέπομεν μεθ' ύπερηφανείας τά λαμπρά άποτελέσματα των έπιμορφωτικών προσπαθειών αυτού, δεδομένου ότι έπετεύχθη ή πλήρης έξάλειψις του αναλφαθητισμού εις τούς Έλληνας τούς άγοντας ήλικίαν κάτω των 35 έτών, περιωρίσθη τό ποσοστόν ήμιαναλφαθητισμού και άνυψώθη αισθητώς τό πνευματικόν επίπεδον των κατοίκων των χωρίων, ένθα έλειτούργησαν Νυκτερινά Σχολεία και Κέντρα Διδασκαλίας Ένηλίκων.

Η άγραμματοσύνη και ή άπαιδευσία του λαού μας, αι όποiai έγιναν κατά τό παρελθόν αίτια πολλών δεινών διά τό Έθνος μας, κατεπολεμήθησαν κατά κύριον λόγον από τόν ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΝ, οί όμοι του όποιου έκράτησαν έξ ολοκλήρου τόν έκπολιτιστικόν τούτον άγώνα του Έθνους.

Η παγκόσμιος Ιστορία και ή πείρα διδάσκουν ότι οί διδάσκαλοι, έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλον εις την έκπολιτιστικήν ανάπτυξιν και τόν έκσυγχρονισμόν των χωρίων των, ή δε Έλληνική Ιστορία θεβαιώνει ότι τό Έθνος μας έσώθη πάντοτε χάρις εις την Παιδείαν και τούς Διδασκάλους.

Ηθικόν και Έθνικόν χρέος επιβάλλει την συνέχισιν του άγώνος διά την έπιμόρφωσιν και τόν έκπολιτισμόν του λαού μας μέ περισσότεραν πίστιν και ένθουσιασμόν, ώστε νά καταπολεμηθή όλοκληρωτικώς ή άμάθεια και νά επέλθη ή πνευματική και πολιτιστική αναγέννησις της χώρας.

Και θά πραγματοποιηθή τούτο συντόμως, εάν όλοι οί έκπολιτιστικοί παράγοντες της χώρας συμβάλουν ενεργώς εις τό έπιτελούμενον έπιμορφωτικόν έργον και ταχθούν παρά τό πλευρόν του πρωτοπόρου της έκπαιδευτικής προσπάθειας του υπηρέτου του Πνεύματος, του έργατου της Έλληνοχριστιανικής Παιδείας, του Έλληνος Διδασκάλου.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΝΤΕΡΜΑΡΗΣ
Διδάσκαλος



ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΙΡΜΟΥ ΤΩΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ

Του διδασκάλου κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΘΩΜΑ

Ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε μέ ἕνα ἀκριβὸς καὶ βαρυσήμαντο δῶρο. Τῇ μνήμῃ. Χάρη σ' αὐτὴ ζεῖ καὶ κινεῖται δυναμικὰ σ' ἕνα κόσμον ἀναμνήσεων καὶ μέ τὴν ἐπικουρίαν τῶν ἄλλων ψυχικῶν λειτουργιῶν, ὀργανώνει ὑψηλότερη βιοτή. Ἐχοντας ἀρμολογημένο μέσα του ἕνα ὑπέδαφος πνευματικῆς ὕψους, γίνεται ἄξιός ν' ἀνεβαίνει συνέχεια σὲ μιὰ προσπάθεια εὐρύτερης θεώρησης τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐπιφαινομένων του. Μαζὶ μέ μιὰ γερή, πλούσια καὶ γόνιμη μνήμη ὁ ἄνθρωπος φαίνεται μεγάλος. Χωρὶς αὐτὴ παύει νὰ κερδίζει τὴν ἀνθρώπινη προσοχή.

Μὲ τέτοια βαρύτητα λοιπὸν ἡ μνήμη, ἔχει γίνει ἀπὸ παλιὰ ἀντικείμενο πλαισίου ἔρευνας καὶ μελέτης. Πάνω στὰ φαινόμενά της καὶ τοὺς νόμους τῆς λειτουργίας της ἔσκυψαν σοφοὶ παιδαγωγοὶ καὶ ψυχολόγοι, φωτίζοντας σφαιρικὰ τὴ μεγάλην αὐτὴν ἀνθρώπινη προίκα. Ἡ διευκόλυνση στὴν ἀπομνημόνευση ὑπῆρξε πάντα ἀκοίμητος καημός. Καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνση τούτῃ κινήθηκαν οἱ εἰδικοί, καθορίζοντας τρόπους ἐξυπηρετικoὺς της.

Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ

Εἶναι γνωστὸ πὼς ἡ ἀνάπλαση σὲ μιὰ παράσταση γίνεται εὐχερέστερη, ὅσο περισσότερες συνδέσεις ἔχει μέ ἄλλες τέτοιες. Ἄν μάλιστα τούτες εἶναι ἰσχυρές, τότε τὸ ψυχολογικὸ γεγονὸς ἀνακαλεῖται χωρὶς μεγάλη προσπάθεια στὴ συνείδηση. Οἱ νόμοι τῆς συνειρμικῆς ψυχολογίας βοηθοῦν στὴν ἐξήγηση τοῦ φαινομένου.

Προέχει συνεπὼς στὴν περίπτωσή μας ἡ ἀναγκαιότητα νὰ τὴ σύνδεση τῶν παραστάσεων μέ ἄλλες. Ποτὲ μιὰ τέτοια δὲν μπορεῖ νὰ παρουσιάζει ἀντοχή, ἂν δὲν ἔχει κάποιον δεσμό μέ ἄλλες, ἂν μένει ξεκομμένη ἀπὸ τὸ περίγραμμά τῆς σκέψης μας. Ἡ παράσταση τούτῃ μοιραῖα θὰ ἐξαφανιστεῖ.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω βγαίνει σὰ βαριά

εὐθύνη ἢ ἐπιταγή. Νὰ μὴν ἀπομονώνουμε ὡς δάσκαλοι τὸ ἀντικείμενο τῆς διδασκαλίας στὴ συνείδηση τῶν μαθητῶν. Ὅ,τι διδάσκουμε νὰ προσπαθοῦμε νὰ τὸ ἐντάσσουμε μέσα στὸ σύνολο τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τοῦ παιδιοῦ. Νὰ τοποθετοῦμε, μ' ἄλλα λόγια, τὴν παράσταση τοῦ ἀντικειμένου ἢ τοῦ γεγονότος στὴ συνείδηση τῶν μαθητῶν καὶ νὰ κοιτᾶμε νὰ τὸ ἐξαρτᾶμε ἀπὸ τὶς ἄλλες μ' ἀόρατα νήματα. Νὰ ρίχνουμε γέφυρες, θάλεγα, ἀπ' τὴ μιὰ στὴν ἄλλη καὶ νὰ δημιουργοῦμε ἔτσι μέσα τους ἕνα διχτυωτὸ πλέγμα, γιὰ νὰ κερδίζεται ἡ διατήρηση αὐτῶν μὲς στὸ συνειδητὸ κόσμον τοῦ παιδιοῦ.

Χάρη σ' αὐτὴ τὴ σύνδεση ὀργανώνουμε συστηματικότερα καὶ ἀρτιότερα τὸν πνευματικὸ μας κόσμον. Χάρη σ' αὐτὴ ἀρμολογοῦμε ἕνα ἰσχυρὸ πνευματικὸ ὑπέδαφος μέσα μας, ποὺ δὲν ἀποτελεῖ νεκρὸ κεφάλαιο, ἀλλὰ γόνιμη πηγὴ ἱκανὴ νὰ τροφοδοτήσει, ὅποτε μᾶς χρειάζεται, μέ τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα τὴν πνευματικὴν μας ζωὴ. Ἐνα τέτοιο ἄτομο μέ δεμένο κι ὀργανωμένο πνευματικὸ στρώμα εἶναι κινούμενο πανεπιστήμιο, ἀνάθρα γιὰ ἀντλησὴ ἀνώτερης τροφῆς. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος μέ γερὴ παιδεία καὶ ἐσωτερικὴ συγκρότηση.

ΦΥΣΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ

Τὸ ἔργο τῆς καλλιέργειας τέτοιων δεσμῶν ἀνάμεσα στίς παραστάσεις ἀποτελεῖ ἀνέκκλητην ἐπιταγὴν τῆς ψυχολογίας. Πὼς θὰ κατορθώσουμε ὁμῶς αὐτό; Θὰ τὸ μπορέσουμε μέ τὴν ἀνεύρεση καὶ τὴν ὑπογράμμιση τῶν λογικῶν σχέσεων ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὰ γεγονότα καὶ τὰ ἀντικείμενα. Οἱ σχέσεις αὐτὲς ὑπάρχουν, δὲν εἶναι δική μας ἐπινοήση. Ἀπλὰ ἐμεῖς θὰ τὶς ἐξάρουμε στὴ συνείδηση τῶν μαθητῶν. Διδάσκουμε λόγου χάρι γιὰ τὴ μεγάλη θυσία τοῦ Διάκου στὴν Ἀλαμάννα. Τὸ γεγονός αὐτὸ θὰ τὸ συνδέσουμε μέ τὸ ἄλλο ποὺ

Έλαβε χώρα παλιότερα εκεί κοντά με το Λεωνίδα. Άκόμα, όταν μιλάμε για το νομό που διαδροματίστηκαν αυτά τα κορυφαία γεγονότα της Ιστορίας μας, θα τα θίξουμε και τούτα. Έτσι Διάκος, Λεωνίδας, Άλαμάννα και Θερμοπύλες παίρνουν μια φυσική ένότητα μες στην ψυχή του παιδιού κι όταν ανακληθεί στο μνημονικό ή νοητική εικόνα του Διάκου, άσυνείδητα θα συμπαρασύρει και τις άλλες και αντίθετα. Από τούτα εξηγείται το γιατί ο δάσκαλος παίρνει την ευθύνη να συνδέει κάθε φορά το μάθημα της γεωγραφίας με τη σχετική Ιστορία.

Μ' αυτό τον τρόπο θαθαίνουμε τη γνώση, διευκολύνοντας το μηχανισμό απ' την απομνημόνευση με τις λογικές σχέσεις που εκφράζουν τη διάνοηση. Τώρα η τελευταία έρχεται συνεπίκουρος στη μνήμη και την ενισχύει. Η συνεργασία αυτή των δύο πνευματικών λειτουργιών σφυρηλατεί, οργανώνει το πνεύμα και το ανεβάζει. Γίνεται βασικός παράγων στη συγκράτηση και ανάπτυξη των γνωστικών στοιχείων.

ΤΕΧΝΗΤΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ

Η δημιουργός λογικών σχέσεων μεταξύ των παραστάσεων δεν είναι πάντοτε δυνατή. Την αδυναμία αυτήν αντισταθμίζει ή μέθοδος για την ανάπτυξη τεχνητών δεσμών ανάμεσά τους. Δεν μπορούμε λόγου χάρη να συνδέσουμε λογικά δύο ψυχολογικά γεγονότα; Έφευρίσκουμε έμεις ψεύτικους δεσμούς και τα δένουμε. Η τα συναρτούμε με ένα άλλο όνομα που μπορούμε να φέρουμε εύκολα στη μνήμη μας. Δυο παραδείγματα: 1) Δυσκολευόμαστε να συγκρατήσουμε το όνομα «Νωεμίν»; (Παλαιά Διαθήκη). Συγκρατούμεν όμως εύκολα το «Νώε» και το «μήν». Τούτα τα δυο συνδυάζουμε μέσα μας και σηματοδοτούμε χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια το όνομα της βιβλικής γυναίκας. 2) Έπειδή δυσχεραινόμαστε στη θύμηση του χρόνου της κατασκευής του σχολείου του Ρήγα Φεραίου στη Ζαγορά (1777), θα ξέρουμε πως αυτός συμπληρώνεται όταν παραθέσουμε τον αριθμό -1- και συνέχεια τρία -7-.

Στη μέθοδο τούτη βασίζεται και η επιμονή πολλών δασκάλων να διδάσκουν στίχους και στροφές για την εκμάθηση κανόνων ορθογραφίας όπως: «Το πνεύμα και τον τόνο — στο δεύτερο φορτώνω». Για τις λέξεις που δασύνονται:

«Ένα, έξη και έπτά — έκατό και έρπετά....» κ.ο.κ.

Για τον άβασάνιστο θεωρώ τούτης της τακτικής δε γεννιέται θέμα. Άφού το παιδί έμαθε όλες τις στροφές λ.χ. που περιέχουν τις δασυνόμενες λέξεις — θα σκεφθεί — συντελέστηκε και η εξοικίωσή του με τη σχετική ορθογραφία. Ποιά όμως ειρωνεία!... Μπορεί ο μαθητής ν' απαγγέλλει χωρίς ανάσα τους στίχους κι έμεις να κολακευόμαστε ος δάσκαλοι και γονείς. Άδυνατεί όμως να κάνει έμπρακτη εφαρμογή των δαών λέγει. Μπορεί να διατυμπανίζει «το πνεύμα και τον τόνο — στο δεύτερο φορτώνω» αλλά από την άλλη πλευρά θα τον «φορτώσει στο πρώτο.

Άς δούμε πως θεμελιώνονται τα καθήκιστα. Κάνοντας ο μαθητής κτήμα του το παραπάνω δίστιχο ή το κατεβατό των δασυνόμενων λέξεων, δεν το στηρίζει σε λογική βάση. Δεν φρόντισε να μάθει την ουσία του, αλλά πως να δέσει μέσα του τις λέξεις σύμφωνα με έξωτερικά γνωρίσματα. Άφού ο δάσκαλος παρήγγειλε ος παιδιά να μάθουν στίχους και στροφές με τις λέξεις που δέχονται δασεία, θα στρωθούν αυτά να τους απομνημονεύσουν. Δέ θα οργανώσουν τις γνώσεις τους μέσα στο πνεύμα σύμφωνα με ανύπαρκτους δεσμούς και δέ θα είναι δυνατό να αναπλάσσονται μία - μία με την ακριβή τους εικόνα, παρά μόνον αν ανασύρεται από την αρχή ή άλυσίδα των λέξεων. Δέ θα θυμηθεί λ.χ. ο μαθητής τι πνεύμα παίρνει η λέξη «εϋρίσκω» παρά μονάχα αν αρχίσει να φέρνει στο νοῦ του από την αρχή τους στίχους. Θα έχουμε στην περίπτωση μας — για να μιλήσω άλλιώς — μνήμη λέξεων όχι μνήμη περιεχομένου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Άπό τα παραπάνω θγαίνει ος κληρος θαρὺς το χρέος μας: Νά δημιουργούμε οσο μπορούμε λογικές συνδέσεις ανάμεσα ος παραστάσεις και τούτες πάλι να τις ένοποιούμε μέσα στην δλη γνωστική όλη του παιδιού. Η μία με την άλλη οί γνώσεις ν' αποχτούν συνοχή φυσική. Τούτο άποτελεί και έπιταγή του Πλάτωνα, του Μίλλ του Σπένσερ κι άλλων μεγάλων ψυχολόγων του περασμένου αιώνα.

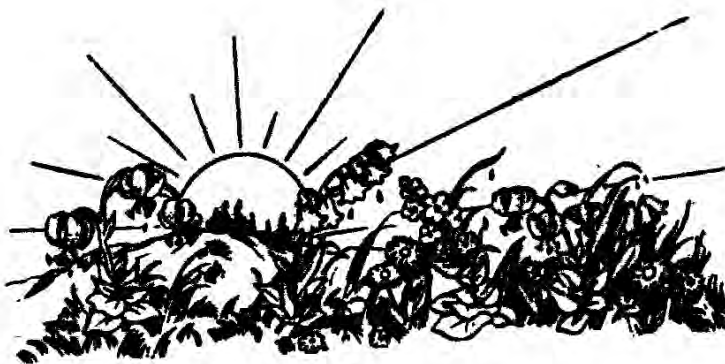
Γενιέται όμως το έρώτημα: Θ' άπορρίψουμε έντελὺς τη σύνδεση των παραστάσεων με πλαστούς κι άφύσικους δεσμούς; Πως να δέσουμε μία νέα γνώση

στή συνείδηση τοῦ τροφίμου μέ ἄλλες, ποῦ ἀπ' τῆ φύση τῆς μένει ξεκρέμαστη μέσα του; Ἐδῶ καταφεύγουμε στή λύση — ἀνάγκη. Θά χρησιμοποιήσουμε τεχνητοὺς δεσμούς. Προσοχή ὅμως νά μὴν κάνουμε κατάχρηση. Γιατί ἀλοίμονο ἂν στηρίζουμε τὸ περιεχόμενο τοῦ παιδικοῦ πνεύματος πάνω σὲ ψεύτικο ὑπόβαθρο. Πάνω σὲ μιὰν αὐθαίρετη, ἀνύπαρκτη δικτύωση. Κινδυνεύουμε τότε ν' ἀπογυμνώσουμε τὸν πνευματικὸ κόσμο τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὴν ἱκανότητα νά ὀργανώνει σωστὰ καὶ καρποφόρα τίς γνώσεις του. Κατακρεουργοῦμε τὴ νόησή του, ἀσκώντας ρόλον ἐμποδιστικὸ στὴν ἀπὸ μέρος τοῦ παιδιοῦ κατανόηση τῆς

οὐσίας τῶν πραγμάτων, πράγμα ποῦ ἀποτελεῖ βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν προώθηση τοῦ πνευματικοῦ βίου.

Μπροστὰ συνεπῶς σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο κίνδυνο, μᾶς συνοδεύει τὸ θάρος τῆς εὐθύνης: Νά περιορίζουμε ὅσο μᾶς εἶναι δυνατό τὴν ἐπιπόλαιη σύνδεση τῶν γνωστικῶν στοιχείων στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ. Ἀντὶ γι' αὐτὴ νά καταφεύγουμε στὴν ἀνακάλυψη καὶ ἐφαρμογὴ φυσικῶν εἰρμῶν ἀνάμεσα στὰ στοιχεῖα τοῦτα. Γιὰ νά ποδηγετοῦμε ὀρθὰ τὸ μέσα του κόσμο καὶ νά τὸν βαθαίνουμε ἀνάλογα.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΩΜΑΣ



"ΚΑΙ ΕΠΙ ΓΗΣ ΕΙΡΗΝΗ...."

Υπό ΜΕΛΠΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ - ΜΑΤΣΙΩΤΑ

Διδ)λίσσης του 7/θεσίου Δημ. Σχολ. Άγ. Γεωργίου - Λεβαδείας

Χαρμόσουνά θά κτυπήσουν πάλι οί καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν, διὰ νά διαλαλήσουν κι ἐφέτος τὸ χαρμόσυνο ἀγγελμα τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος. «Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε.....».

Εἰς μίαν ἐποχὴν ὅπου ὁ ἅγιος φόβος τοῦ Θεοῦ εἶχεν ἐκλείψει ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων,, ὁ Μεγάλος Πατέρας, ἀποφασίζει νά στείλῃ στὴ γῆ τὸν μονάρχιδό Του Υἱόν.

Τιμὴ μεγάλη διὰ τὸν ἄνθρωπον! Ὁ Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ παίρνει σάρκα καὶ ὁστᾶ καὶ μὲ μορφὴ ἀνθρώπου γεννιέται σὸ ταπεινὸ σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ.

Οἱ κοιμισμένες ἐλπίδες τῶν Ἰουδαίων, οἱ μισολησμονημένες προφητείες γεμίζουν καὶ ζωντανεύουν τὶς καρδιές των.

Δὲν ἦσαν μόνον οἱ Ἰσραηλίτες ποὺ ἐπερίμεναν τὸν Μεσίαν. «Καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν».

Ὅλα τὰ ἔθνη προσδοκοῦσαν, τὸν ἐρχομὸ Του. Οἱ προφητείες σάν ἓνα ζωντανὸ ποτάμι, εἶχαν ξεχυθῇ κι εἶχαν ποτίσει ὅλες τὶς ψυχές ὅλο τὸν κόσμον.

Τὸ ὀλόλαμπρο ἀστέρι ποὺ ἐγέμιζε μὲ τὴν λάμψι του τὸν ἀστροστόλιστο οὐρανὸ, ὠδήγησε τὰ θήματα τῶν Μάγων, ἀπὸ τὰ θάθη τῆς Ἀνατολῆς ἐμπρὸς σὸ ταπεινὸ λίκνο τοῦ Χριστοῦ.

Μὲ τὴν καρδιὰ πλημμυρισμένη ἀπὸ

χαρὰ, ἐγονάτισαν κι ἐπροσεκύησαν τὸ Θεῖον θρέφος.

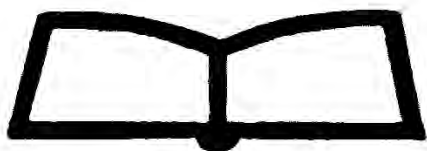
Τέτοια χαρὰ δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀπολαύσωμε ἡμεῖς. Στὴν σημερινὴ ταραγμένη ἐποχὴ μας, οἱ συνηθισμένες ἀμαρτίες εἶναι θαρρεῖς καὶ κηλιδώνουν τὸν χιτῶνα τῆς ψυχῆς μας. Εἴμεθα ὅμως εὐτυχεῖς κι εὐλογημένοι διότι γεννηθήκαμε μετὰ Χριστόν. Καὶ μόνον ἡ πίστις, ἡ θαθεῖα θρησκευτικότης μπορεῖ νά μᾶς ὀπλίσῃ μὲ ψυχικὴ δύναμι καὶ ἠθικὸ θάρρος ὥστε ν' ἀντιμετωπίσωμε μὲ ψυχραιμία τὶς ἀντιξοότητες καὶ τοὺς πειρασμούς.

Εἶναι ἀνάγκη νά γίνῃ ἡ καρδιά μας θρόνος Θεοῦ, καὶ νά κατοικήσῃ ἐντὸς μας μόνον Ὁ ἐκεῖνος, ὥστε νά εἴμεθα πάντοτε ὀπλισμένοι μὲ τὴν δύναμί Του.

Μέσα σὸ πολύθροο πέλαγος τῆς ζωῆς, διαβάτες περαστικοὶ, ἔχομε ἰδιαίτερος σήμερον ἀνάγκη νά μᾶς διαπνέουν συναισθήματα ἀνεξικακίας καὶ συγχωριτικότης, ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης. Ἴσως ἔτσι ἀξιωθώμεν καὶ ἡμεῖς κάποτε νά ψάλλωμε μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη».

Μελπομένη Περιστέρη — Ματσειώτα
Διδ)λίσσα τοῦ 7)θεσίου Δημ. Σχολείου
Ἀγίου Γεωργίου — Λεβαδείας

Σημείωση: Ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Θρησκευτικότης καὶ Ἀγωγή» ἐργασία δημοσιεύθη εἰς τὸ τεῦχος Μαΐου - Ἰουνίου 1998 (ἀριθμ. τεύχους 5), ἐστάλη ὑπὸ τῆς διδασκαλίσσης Ξυλοπόλεως Θεσσαλονίκης Γαϊτανίδου Μαριάνθης.



ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ



Κώστα Εύρυγένη : 'Ιχνογραφία - Χειροτεχνία σέ νέες βάσεις, έκδ. Διαννέλη,
'Αθήναι ά.έ. σελ. 382.

'Υπό Ι. Α. Κιτσαρά

"Ολαι αί νεώτεραι Παιδαγωγικάι κατεϑύνσεις έδωσαν μεγάλην σημασίαν εις την καλλιτεχνικήν μόρφωσιν. Εις τὰ σχολεία όμως τής Πατρίδος μας, ολιγώτερον εις τὰ Πρωτοβάθμια καί περισσότερον εις τὰ Δευτεροβάθμια, έθεωροῦντο, καί δυστυχώς εις την πράξιν θεωροῦνται καί σήμερον ακόμη, ως μη έχοντα αὐτοαξίαν καί κατ' ἀκολουθίαν οὔτε εξετιμήθησαν δεόντως, οὔτε οί κατάλληλοι διδάσκαλοι αὐτῶν ὑπάρχουν. 'Ιδιαίτέρως ὑπετιμήθη ἡ ἀξία τῶν χειροτεχνικῶν μαθημάτων καί ἐξ αὐτῶν περισσότερον τής 'Ιχνογραφίας καί τής Χειροτεχνίας. "Αν καί ἡ πρώτη εἶναι συνυφασμένη μέ την ζωήν τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον μέσον ἐκφράσεώς του, εἴτε ως κατ' ἀπομίμησιν, εἴτε ως μνήμη, εἴτε ως καθ' ὑπαγόρευσιν, εἴτε ως ἐλευθέρα ἰχνογράφησις, ἐν τούτοις ἔχει τεθεῖ εις ἀνωτέραν μοῖραν. 'Ομοίως καί ἡ δευτέρα, ἂν καί, ως προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου πρὸς κυριαρχίαν του ἐπὶ τής ὕλης, εἶναι συνυφασμένη μέ την δημιουργικότητά του, ἐν τούτοις διδάσκεται πλημμελῶς. "Ετσι, όμως, οὔτε ὁ γενικὸς σκοπὸς τής διδασκαλίας των ἐξυπηρετεῖται, διότι δέν δύναται νά ὑποστηρισθῇ, ὅτι εις τὰ σχολεία μας ἐπιτυγχάνεται ἡ κἀν ἀσκεῖται καλαισθητικὴ ἀγωγή, οὔτε ὁ Παιδαγωγικὸς σκοπός, — ὁ ὁποῖος ἔγκειται εις την συμβολήν τής διδασκαλίας των διὰ την ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τής ἀγωγῆς, πραγματώνεται, οὔτε ὁ εἰδολογικὸς σκοπὸς ἥτοι ἡ καλλιέργεια τῶν σωματικῶν, ψυχικῶν καί πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ γενομένου ἀνθρώπου, ἐπιτυγχάνεται, οὔτε ὁ ἐπαγγελματικὸς τέλος σκοπός, εις την μηχανοκρατικὴν μας κατ' ἐξοχήν ἐποχήν, διὰ μιᾶς ἀμέσου ἐπαγγελματικῆς προπαρασκευῆς ἐξυπηρετεῖται. Δοθέντος, ὅτι ἡ 'Ιχνογραφία καί ἡ Χειροτεχνία ἀποβλέπουν εις την κυριαρχίαν καί την καλλιέργειαν

τῶν δεξιοτήτων τής χειρὸς πρὸς ἐκφράσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου διὰ μορφωμάτων τὰ ὁποῖα εἶναι διεθνῆς γλῶσσα, ὅπως π.χ. εἶναι ὁ Μυστικὸς Δείπνος τοῦ Ντὰ Βίντσι τὸ Παιδαγωγικὸν αἶτημα τοῦ καιροῦ μας ὑπὸ την μορφήν τοῦ κατεπείγοντος εἶναι: ἡ 'Ιχνογραφία καί ἡ Χειροτεχνία νά καταλάβουν την ἐνδεδειμένην θέσιν εις την Παιδείαν μας. Εἰς αὐτὸ τὸ αἶτημα δίδει τὸ παρόν ὁ Καθηγητὴς τῶν Τεχνικῶν Μαθημάτων τής Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας μέ τὸ πρωτότυπον πόνημά του: «'Ι-
χ ν ο γ ρ α φ ί α — Χ ε ι ρ ο τ ε χ ν ί α
σ ἐ ν έ ε ς θ ά σ ε ι ς».

Πρόκειται περὶ: περισπουδάστου ἐργασίας ποιοτικῶς καί ποσοτικῶς. Τὸ πλούσιον ὕλικόν ἐξελέγη καί διετάχθη κατὰ τὰς συγχρόνους ἀρχάς καί ἀπαιτήσεις τής Διδακτικῆς ἐπιστήμης κατόπιν μακροχρονίου καί συστηματικῆς προσπάθειας του εις τρόπον ὥστε νά ἀνταποκρίνεται πλήρως εις τὸν σκοπὸν τής διδασκαλίας τής 'Ιχνογραφίας, τής Χειροτεχνίας καί τής Καλλιγραφίας εις τὸ 'Ελληνικὸν σχολεῖον, κυρίως δέ τής Πρώτης βαθμίδος. 'Ο διδάσκων τὰ μαθήματα αὐτὰ θά εὕρῃ εις τὸ ἀνά χειρας βιβλίον: α) Τὸν τρόπον τής ἀξιόποιήσεως τοῦ φθηνοῦ καί ἀχρήστου ὕλικου, β) τὴν μέθοδον τής καλλιέργειας τοῦ ἐλευθέρου πειραματισμοῦ καί γ) τὴν ἱκανότητα τής τάσεως πρὸς ἐπινόησιν καί ἐφευρετικότητα. Καί ἀναλυτικώτερον:

Εἰς τὸ Π ε ρ ἱ Τ έ χ ν η ς καί Α ἰ σ θ η τ ι κ ῆ ς εἰσαγωγικὸν κεφάλαιον κατατοπίζει θεωρητικῶς περὶ τέχνης, περὶ τής ὀρθῆς θέσεως τής αἰσθητικῆς ἀγωγῆς, περὶ τής ἀξίας καί τοῦ σκοποῦ τής 'Ιχνογραφίας, τής ὕλης, τῶν ὕλικῶν καί τής διδασκαλίας αὐτῆς,

περί της εξέλιξεως τοῦ Παιδικοῦ Ἰχνογραφήματος, τὰ εἶδη ἰχνογραφίας καὶ τὸ ἰχνογράφημα τέστ καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῆς προπαρασκευῆς τῶν σπουδαστῶν τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἰχνογραφίας εἰς τὸ Πρωτοβάθμιον σχολεῖον καὶ περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς τέλος εἰς τὸ Νηπιαγωγεῖον, τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Λύκειον (σελ. 7—29).

Ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ πρῶτον μέρος διδάσκει περὶ τοῦ ἐλευθέρου σχεδίου εἰς τὴν πρᾶξιν (σελ. 31—39), περὶ τοῦ Παιδικοῦ σχεδίου (σελ. 41—48), περὶ ἰχνογραφίας ἀνθρωπίνου σώματος, περὶ ζωγραφίας, διακοσμητικῆς καὶ χρήσεως οἰκτικῆς μελάνης καὶ χρώματος, περὶ ζωγραφικῆς, πυρογραφίας, σκηνηκῶν, γραμμικοῦ σχεδίου καὶ τῆς ὅλης τῆς Ἰχνογραφίας (σελ. 49—169) κατὰ τάξεις. Εἰς αὐτὰ τὰ ἐπὶ μέρους 11 κεφάλαια τὸ πρακτικὸν σπουδαιότερον εἶναι, ὅτι περιέχονται: α) Πλέον ἀπὸ 115 διάφορα σχέδια, β) Περίπου 15 φωτογραφίαι καὶ γ) Περί τὰ 260 σχήματα ζώων ἐξελικτικῶς.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος, «ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ», γίνεται λόγος περὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως καὶ τῶν στοιχειωδῶν χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν (σελ. 173—194) καὶ ἀκολουθεῖ ἡ διδασκαλία εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς χειροτεχνίας, χαρτοτεχνίας καὶ συρματοτεχνίας, ξυλοτεχνίας, πλαστικῆς, γυψοτεχνίας, βιβλιοδετικῆς κ.λ.π. (σελ. 195 — 324), περιλαμβανομένης καὶ τῆς ὅλης τῆς χειροτεχνίας κατὰ τάξεις μετὰ 152 περίπου σχήματα καὶ 15 φωτογραφίας.

Εἰς τὸ τρίτον μέρος περιέχονται «διάφορα» περὶ τῶν σχολικῶν ἐορτῶν, περὶ παιγνιδιῶν, προχείρου τυπογραφείου, γραφῆς καὶ συμπλεγμάτων γραμμάτων (σελ. 325—375) μετὰ 45 περίπου διάφορα σχέδια, φωτογραφίας, εἶδη γραφῆς, συμπλέγματα γραμμάτων, διάφορα φρούτα κ.ά. Ἡ ὅλη πολῦτιμος ἐργασία κλείει μετὰ τὴν βιβλιογραφίαν, τὰ περιεχόμενα καὶ τὰ παροράματα (σελ. 378—381).

Ὁ Κώστας Εὐρυγένης μετὰ τὸ ἔργον του αὐτὸ προσέφερεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν αὐτὸ ἀκριθῶς, ποῦ ἔλειπεν. Εἰς τὸν διδάσκαλον δίδει ἐκεῖνο, ποῦ πρέπει νὰ ἀπαιτῇ ἀπὸ τοῦ μαθητᾶς. Εἰς τοὺς μαθητὰς προσφέρει ἐκκούρασιν, ἱκανοποίησιν τῆς ὁρμῆς πρὸς κίνησιν, ἔκφρασιν καὶ δημιουργίαν. Ὡς Καλλιτέχνης ὁ ἴδιος μᾶς παρέδωκεν ἔνα ἄρτιον ἔργον ἀπὸ ἀπόψεως Παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης καὶ διδασκτικῆς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τέχνης ὡς πρὸς τὴν μορφὴν καὶ τὸ περιεχόμενον.

Συνδυάζει ἀριστοτεχνικὰ τὴν θεωρίαν μετὰ τὴν πρᾶξιν καὶ καθοδηγεῖ τόσο τὸν ἀρχάριον, ὅσον καὶ τὸν ἔμπειρον εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἰχνογραφίας καὶ τῆς Χειροτεχνίας. Εἶναι πρακτικὸν καὶ διὰ τὰς μητέρας ἀκόμη, αἱ ὁποῖαι ἀπασχολοῦν τὰ τέκνα των μετὰ παιγνίδια κατὰ τὴν προσχολικὴν ἡλικίαν.

Εἶναι ὄντως ἕνα νέον βιβλίον ἐπὶ νέων θάσεων.

Ι. Α. ΚΙΤΣΑΡΑΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 61 - ΑΘΗΝΑΙ 131

Ι. ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1.	Έμμαν. Ανάση :	Άνθοκομία	Δραχ. 40
2.	»	» : Λαχανοκομία	» 40
3.	»	» : Στοιχεία Γεωπονίας	» 40
4.	»	» : Ό κήπος τής οικογενείας	» 80
5.	»	» : Σύγχρονος Δενδροκομία	» 50
6.	»	» : Γενική Πτηνοτρόφια	» 50
7.	»	» : Σύγχρονος Έλαιοκομία	» 40
8.	»	» : Πρακτική Άμπελουργία	» 50
9.	»	» : Τα Ξινόδενδρα	» 40
10.	»	» : Ή κότα και τὰ κλωσσόπουλα	» 30
11.	»	» : Γιατί σκουληκιάζουν και σαπίζουν τὰ φρούτα	» 49
12.	»	» : Κτηνοτροφία	» 20
13.	»	» : Τα φυτοφάρμακα	» 40
14.	»	» : Τα λιπάσματα στα φυτά	» 40
15.	»	» : Άγροτική χειροτεχνία	» 40
16.	»	» : Γαλακτοκομία — Τυροκομία — Βουτυροκομία	» 50

Βιβλία χρησιμώτατα διά τούς κ. κ. Λειτουργούς Στοιχειώδους Έκπαιδεύσεως τής χώρας, τούς αγρότας μας έν γένει, επίσης δέ άπαραίτητα διά τας Βιβλιοθήκας τών Παιδαγωγικών Άκαδημιών, τών Δημοτικών Σχολείων έν γένει, τών Γεωργικών Σχολών, τών Άγροτικών Βιβλιοθηκών και τών τοιούτων τών Δήμων και Κοινοτήτων.

ΙΙ. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1.	Ίω. Κιτσαρά, Έκπαιδ. Συμβούλου :	Δραχ. 100
	α) «Ψυχολογία Πολιτισμοῦ»	» 80
	β) «Έπαγγελματικά έπιθυμια τών νέων μας»	» 80
2.	Έμ. Ζαμπετάκη, Δ)ντοῦ Παιδαγωγικῆς Άκαδημίας Ἡρακλείου	» 60
	«Έλληνική Παιδαγωγική Βιβλιογραφία»	» 60
3.	Νικ. Πετρονυλάκη, Δ)ντοῦ Παιδαγωγ. Άκαδημίας Ἰωαννίνων	» 80
	α) «Γενική Διδακτική»	» 80
	β) «Ψυχολογία Προσαρμογῆς»	» 80
4.	Δημ. Βλαχιᾶ, Γεν. Έπιθεωρητοῦ Στοιχ. Έκπαιδεύσεως	» 120
	«Ἡ Άγωγή»	» 120

Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα Κεντρική πώλησις.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 61 - ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝ. Α. ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗ · ΓΕΩΡ. ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΟΜΟΙ 3 · ΣΕΛΙΔΕΣ 1600 · ΣΧΗΜΑ ΜΕΓΑ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ε Ι :

Ἀπάσας τὰς ἰσχυοῦσας διατάξεις περὶ Διορισμοῦ - Προαγωγῶν - Μεταθέσεων - Ἀποσπάσεων - Ἐντάξεων - Διαβαθμίσεων - Παραιτήσεων - Ἀπολύσεων - Μισθοῦ-Προσαυξήσεων - Συντάξεων - Ἀσφαλιστικῶν Ταμείων - Ἀδειῶν - Ὑγείων. Περιθάλψεως - Πειθαρχικῆς Δικαιοδοσίας κλπ. θεμάτων προσωπικῆς καταστάσεως τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων

Τιμὴ ὅλου τοῦ ἔργου : α') Διὰ τὰς σχολικὰς ἐφορείας Δραχ. 600
β') Διὰ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς » 500

(Συνιστᾶται διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 103901/1968 ἐγκυκλίου Ὑπ. Παιδείας)

ΙΟΥΛΙΟΥ ΔΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗ

Η ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΦΟΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΩΝ

Τιμὴ Δραχ. 120

*Ἀποστέλλονται εἰς τοὺς ἐμβάζοντας τὴν ἀξίαν των,
ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν ἐξόδων*

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

Πανεπιστημίου 61 - Ἀθῆναι 131 - Τηλ. 313.460